សរ . សារុន

វប្បធម៌ និង

អរិយធម៌ខ្មែរ

ភាគ 2

សម្រាប់ថ្នាក់ទីបញ្ចប់

ថ្នាក់ត្រៀមនៃឧត្តមសិក្សា

បណ្ណាគារ ពន្លឺខត្យា

សរ សារុន

សាស្ត្រាចារ្យ មហាវិទ្យាល័យអក្សរសាស្ត្រ

វប្បធម៌ និង អរិយធម៌ខ្មែរ

(អធិប្បាយ បែបទស្សនវិជ្ជា)

ភាគ ទី ២

Classe de Philosophie et de Propédeutique

មានផ្ញើលក់ដុំ-លក់រាយ

នៅបណ្ណាគារ "ពន្លឺវិទ្យា" លេខ ៥៨ "ខ"

ផ្ទះលេខ ៣២៩ (ផ្សារដើមអំពិល) ទំងវិទ្យាល័យ

ឯកជន ខេមរវិជ្ជា ភ្នំពេញ

៥– អំពីភវនិយម

l' Existentialisme

រួចមកហើយ យើងបានអធិប្បាយអំពីវគ្គន៍ នៃ ទស្សនៈទាំងឡាយ របស់ទស្សនវិទូ ដែលមាន នៅក្នុង ទស្សនវិជ្ជា ៖

– រូបនិយម (ឲ្យតម្លៃលើរូប)

– មនោនិយម (ឲ្យតម្លៃលើមនោ)

– ពិសោធន៍និយម (ឲ្យតម្លៃលើពិសោធន៍)

– វិចារណនិយម (ឲ្យតម្លៃលើវិចារណៈ)

ទស្សនៈដែលប្រឆាំង នឹងវិចារណនិយម គឺទស្សនៈ សហជញ្ញាណនិយមរបស់លោកប៊ែរសុន ប៉ុន្តែលោកប៊ែរ សុន ពុំបានអធិប្បាយឲ្យបានច្បាស់លាស់ ដែលទាក់ទង ទៅនឹងជីវភាពរស់នៅពិត ៗ របស់មនុស្ស ព្រោះដូចកាល ទស្សនៈសហជញ្ញាណនិយម បានទទួលការរិះគន់ យ៉ាង ច្រើន ។

លោក Kierkegaard ដែលជាអ្នកប្រឆាំងនឹង ទស្ស វិជ្ជា វិចារណនិយមនោះបានយល់ថា ទស្សនវិជ្ជាប្រមូលមកហើយ . ទោះបីជារូបនិយមក្តី មនោនិយមក្តី ពិសោធន៍និយមក្តី វិចារណនិយមក្តី ពុំបានយល់បញ្ហាពិតប្រាកដរបស់សង្គមមនុស្ស ឬ ស្ថានភាពជាក់ស្តែងរបស់មនុស្ស ពោលគឺភាវៈរបស់មនុស្ស (l' existence humaine) ដើម្បីយល់នូវសេចក្តីត្រូវការរបស់មនុស្សពិតៗ យល់នូវបំណងរបស់មនុស្ស ហើយមនុស្ស អាចរកសុខៈបានឬទេ ក្នុងនាទីខ្លួនជាមនុស្ស ក្នុងពេលវេលា និងកាលអាកាសដែលខ្លួនរស់នៅ ?

ទស្សនវិជ្ជាប្រមូលមកហើយ ច្រើនឡើងតម្លៃលើទស្សនៈនីមួយៗ ខ្ពង់ខ្ពស់ពេក ទោះបីជាទស្សនៈប្រសើរក្តី ពុំប្រសើរក្តី ហើយពុំបានយកចិត្តទុកដាក់ នឹងជីវភាពជាក់ស្តែងរបស់មនុស្ស ដោយពុំបានចោទសួរថា ៖

-- តើមនុស្ស ដែលពុំមែនជាអាទិទេព អាចធ្វើអំពើ

នេះបានឬទេ ?

– តើកន្លែងពេលវេលានេះ កាលកាកាសនេះ មជ្ឈដ្ឋាននេះ មនុស្សអាចធ្វើអំពើនេះបានឬទេ ក្នុងនាទីខ្លួនជាមនុស្ស ?

សំណួរទាំងឡាយ ខាងលើនេះ បានធ្វើឲ្យលោក Kierkegaard យល់តម្លៃជីវភាពជាក់ស្តែង របស់មនុស្ស ហើយចំរកផ្លូវដោះស្រាយឲ្យមនុស្ស អាចសម្រេចបាននូវសុខៈ តាមសមត្ថភាព លទ្ធភាព និងពេលវេលាដែលខ្លួនរស់នៅ ៗ នេះហើយជាដើមកំណើតនៃទស្សនវិជ្ជា កវនិយម (Ce qui est plus réel ce sont les situations humaines, les existences. Il n'y a pas d'essences qui représentent la Réalité authentique; la seule réalité est la réalité vécue, celle des existences.)

មានទស្សនៈច្រើនយ៉ាង យល់អំពីកវនិយម ៖

ក /- ទស្សនៈភវបាតុភូតនិយម

(l' Existentialisme phénoménisté)

គឺជាទស្សនៈរបស់លោកហ៊ុស្សែល (Husserl)ដែលមានបំណងស្វែងរកភាពជាក់ស្តែង ក្នុងបណ្តាបាតុភូតទាំងឡាយ ដែលកើតមានក្នុងជីវភាពរស់នៅ របស់មនុស្ស ហើយៈប្រើមធ្យោបាយតាមលក្ខភាពរបស់មនុស្ស ក្នុងកាលឱកាសដែលមនុស្សរស់នៅ ព្រោះបាតុភូតដែលកើតមានឡើង សុទ្ធតែជាបំណងរបស់មនុស្ស ឆ្ពោះទៅរកភាពជាក់ស្តែង

ខ/- ទស្សនៈ ភអេទេវនិយម

(l' Existentialisme athée)

គឺជាទស្សនៈរបស់លោក Heidegger និងលោកSartre

ទស្សនៈនេះ ពុំស្វែងរកអ្វីដែលជាខ្លឹមសារហួសហេតុពិបាកឲ្យមនុស្សឈបសម្រេចបាននោះទេ ហើយចំដឹកនាំឲ្យមនុស្សពឹងពាក់លើខ្លួនឯង ព្រោះក្នុងភាវៈនេះ មនុស្សពុំចេះជួយមនុស្សទេ ។ គេឃើញតែមនុស្សជិះជាន់មនុស្ស មនុស្សឃោរឃៅ មនុស្សថ្មើមៈខ្ព ចិញ្ចឹមការសេះសឹក

លោភអំណាច ពុករលួយ ខ្ញុំកញ្ជះនៃសភាវគតិរបស់ខ្លួន ហើយមានតែសេចក្ដីស្លាប់ទេ ទើបអាចបំបាត់អំពើទាំងនោះបាន ។ ពុំចាំបាច់ពឹងវត្ថុស័ក្តិសិទ្ធិ នៅលើមេឃទេ នៅលើមេឃ គ្មានអ្វីទាំងអស់ ត្រូវខ្លួនយើងរៀបចំខ្លួនយើងឲ្យមានសេរីភាពឡើង បើគេមិនជួយយើង យើងក៏មិនជួយគេ ៗ ម្នាក់ ៗ ត្រូវស្វែងរកសុភមង្គលតែសព្វខ្លួន ទើបសុភ-មង្គលកើតមានឡើង ។

ក / ទស្សនៈ ភាវ អត្ថិរូបនិយម

(l'Existentialisme transcendant)

គឺជាទស្សនៈរបស់លោក (Karl Jaspers) និងលោក (Gabriel Marcel) ។

ទស្សនវិទូទាំងពីរនេះបានលើកយកភាវៈ មកពន្យល់ ដោយយោលតាមយោបល់ទស្សនៈវិទូទាំងឡាយពីមុនៗដែរ ប៉ុន្តែបានអធិប្បាយភ្ជាប់ទៅនឹងទស្សនៈថ្មីមួយទៀតដែលមាននិន្នាការទៅរកអត្ថិរូបនិយម ។

ភវៈ ជាអ្វី ? qu'est ce que l'existence ?

ភវៈ សម្គាល់នូវអ្វីដែលមាន អ្វីៗដែលមនុស្សជួបប្រទះតាមការរស់នៅរបស់មនុស្ស តាមទម្លាប់ តាមកាលអាកាស តាមពសុធា ដែលមាននៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ មនុស្សអាចជួបប្រទះ នូវការខាតបង់ ឬ ជួបប្រទះនូវជោគជ័យក្នុងឆាកជីវិត ។

ទស្សនៈ ភវអេទនិយម ច្រើនអប់រំមនុស្សឲ្យពឹងលើសមត្ថភាពរបស់ខ្លួន ។ ធម្មជាតិរបស់មនុស្សអាក្រក់ណាស់ ចូលចិត្តលោភ ចូលចិត្តជិះជាន់អ្នកដទៃ ចូលចិត្តប្រើអំណាចរំលោភលើមនុស្សផងគ្នា ។ ទស្សនៈ ភវអស្តិរូបនិយមពុំបានជំទាស់ទឹងគំនិតនេះទេ ប៉ុន្តែបានបង្ហាញនូវហេតុផល ដែលជាការៈពិតៗរបស់មនុស្សនៅពេលដែលមនុស្សពុំអាចពឹងខ្លួនឯងបានហើយចង់រកទីពឹង អ្វីដែលខ្ពស់ជាងមនុស្ស បានសេចក្តីថាមនុស្សត្រូវតែស្វែងរកអ្វីដែល

ខ្ពស់ជាងមនុស្ស (l'homme et un au-dessus de l'homme; l'homme doit se transcender.)

លោក (Marcel) បានបញ្ជាក់ថា ការដោះស្រាយបញ្ហាមនុស្សដោយលើកយកភាវៈបច្ចុប្បន្នមកធ្វើជាពុទ្ធិវិត្តជាការប្រសើរណាស់ ប៉ុន្តែត្រូវត្រាយផ្លូវទៅខាងមុខទៀត ។ កាលណាគេជួបប្រទះ បញ្ហាទាំងឡាយដែលលេចឡើងគេត្រូវនៅជួយដោះស្រាយគ្នា គេពុំត្រូវបបួលគ្នារត់ទៅនិព្វាន ឬ ចាកលោកនេះទេ គេត្រូវពិចារណារកមើលទំនាក់ទំនងដែលកើតមានរវាងមនុស្ស និងការរស់នៅរបស់មនុស្ស ដើម្បីស្វែងរកមើលត្រង់ណាជាការសង្ឃឹមរបស់មនុស្ស ឬជាមាគ៌ាដែលមនុស្សត្រូវឆ្ពោះទៅរក ។

ឃ / ទស្សនៈ ភាវ មនុស្សនិយម

(l'Existentialisme personnaliste)

ទស្សនៈ នេះបានលើកយកយោបល់ របស់លោក Marcel មកបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់ដើម្បីជាការដោះស្រាយបញ្ហា

មនុស្ស និងគេនិយមដ៏ច្បាស់លាស់នៃពាក្យមនុស្ស ។ លោក Marx បានលើកជាកសនានៃមនុស្សជាតិ គឺការធ្វើឲ្យមនុស្សមានសេរីភាពទៀត ហេតុគឺការជិះជាន់គ្រប់បែបយ៉ាង ។

មានអ្នកប្រាជ្ញជាច្រើននាំទស្សនៈការមនុស្សនិយម ៖

— Lotze
— Max Scheler
— Ruber
— Charles Péguy
— Nicolas Berdiaeff
— Simone Weil
— Laberthonnière
— Maurice Blondel
— Jacques Maritain
— Emmanuel Mounier

ការមនុស្សនិយម គឺជាទស្សនវិជ្ជាស្តីអំពីភាវៈ

(Le personnalisme est une philosophie de l'existence; c'est un Humanisme nouveau . . .)

នៅប្រទេសបារាំង ទស្សនវិទូដែលមានគំនិតនាមល្បីល្បាញជាងគេក្នុងទស្សនវិជ្ជានេះ គឺលោក មូនីយេ ។ លោក

បានសរសេរសៀវភៅឈ្មោះ « Manifeste au service du personnalisme » នៅ គ.ស ១៩៣៦ ។

គេអាចលើកយកគោលសំខាន់ៗ នៃទស្សនវិជ្ជានេះ មកបង្ហាញដូចតទៅ ៖

១/ ទស្សនវិជ្ជានេះពុំទទួលឲ្យមាន ៖

- គំនិត បុគ្គលនិយម (Individualisme)
- គំនិត អន្យត្ថិរីយនិយម (Nihilisme)
- គំនិត បក្សពួកនិយម (Esprit de clan)
- គំនិត ក្រសោបនិយម (Totalitarisme)
- គំនិត គម្រូវនិយម (Conformisme)

២/ ទស្សនវិជ្ជានេះទទួលយល់ព្រមឲ្យមាន ៖

- ការភ្ញាក់រលឹករបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ ត្រូវទៅស្របគ្នា នឹងការភ្ញាក់រលឹករបស់សង្គម
- សង្គមនីយកម្ម ប្រសើរជាងរដ្ឋនីយកម្ម

៣/ ទស្សនៈភាវនិយមសកម្ម

(L'Existentialisme de l'action)

ទស្សនៈនេះបានគេអធិប្បាយយ៉ាងខ្លីថា តម្លៃរបស់មនុស្សឋិតនៅត្រង់សកម្មភាព ដែលមនុស្សបានធ្វើ ។ បើអំពើពុំស្អាតស្អំមនុស្សដែលបានធ្វើអំពើនោះ ក៏ពុំស្អាតស្អំដែរ និងយោបល់ផ្ទុយទៅវិញ បើអំពើនោះធ្វើឲ្យប្រទេសជាតិជឿនលឿន មនុស្សដែលបានធ្វើអំពើនោះ គឺជាមនុស្សជឿនលឿន ។

នៅសតវត្សទី ២០ នេះ មនុស្សគេពុំយកសំដីទេ មនុស្សគេយកអំពើដែលធ្វើ ។

អំពើអាក្រក់បញ្ជាក់ថាមនុស្សអាក្រក់ អំពើល្អបញ្ជាក់ជាមនុស្សល្អ ។

១- ជនខ្លះអួតអាងថាខ្លួនស្អាតស្អំ ប៉ុន្តែអំពើរបស់ខ្លួនជាអំពើពុករលួយ (តើគួរយកពាក្យសំដីឬ យកអំពើ ?)

ម្រាមសេចក្តីមក ទស្សនវិជ្ជាកនិយមមានន័យច្រើន

បែបយ៉ាងណាស់ ប៉ុន្តែគោលគំនិតធំៗ ដែលទាក់ទងគ្នា គឺការអប់រំឲ្យមនុស្សស្គាល់តម្លៃរបស់មនុស្ស ចៀសវាងការជិះជាន់គ្នាដោយយកជីវភាពបច្ចុប្បន្ន ជាមូលដ្ឋាននៃការដោះស្រាយ គោលគឺដោះស្រាយតាមលទ្ធភាពដែលអាចធ្វើបាន ដោយយោងតាមស្ថានភាពកាលអាកាស មជ្ឈដ្ឋានរស់នៅ ធ្វើយ៉ាងណាឲ្យការដោះស្រាយមានយុត្តិធម៌ អាចរកសុខបានហើយចៀសវាងទុក្ខបានទៀតផង ។

១– ពលរដ្ឋទាំងអស់ត្រូវសិក្សាវិជ្ជា យុទ្ធសាស្ត្រគ្រប់គ្នា ព្រោះជីវភាពបច្ចុប្បន្នតម្រូវឲ្យយើងចេះការពារខ្លួនយើងផង ការពារប្រទេសជាតិផង ។

១– រៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមការចុះកាសែត ពុំចំណាយប្រាក់ឥតប្រយោជន៍ ព្រោះជីវភាពបច្ចុប្បន្នពុំតម្រូវឲ្យយើងហ៊ោសប្បាយខ្លាំងពេក ខ្លាចក្រែងមានអសន្តិសុខ ។

១– ខ្មាំងសត្រូវ បានរំលោភលើរូបកាយស្ត្រីខ្មែរជា

ច្រើននាក់ បើយើងជាបុរសមានទស្សនៈករនិយម យើងត្រូវយល់ព្រមរៀបការជាមួយស្ត្រីនោះមុនគេ ដើម្បីកុំឲ្យគ្នាខូចទឹកចិត្ត ព្រមទាំងអប់រំថែមទៀតផង ព្រហ្មចារីយ៍ពុំបញ្ជាក់នូវតម្លៃរបស់មនុស្សទេ ព្រោះវាមានបរិវេណតែមួយនាទីប៉ុណ្ណោះ រួចហើយក៏ដូចគេដូចឯង . . :

សារៈសំខាន់ដែលបងបានគិត ទឹកចិត្តដ៏ស្អាតស្អំនេះវិញទេ ទើបបញ្ជាក់នូវអត្តៈដ៏បរិសុទ្ធ ៗ គួរឲ្យតម្លៃលើបច្ចុប្បន្នកាលជាងអតីតកាល ៗ

នារីរូប ដែលបានទទួលឥទ្ធិពលទស្សនវិជ្ជាករនិយម ក្នុងការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍គេពុំស្រាវជ្រាវរកអតីតកាលនៃគូទាំងពីរទេ . គេគិតចាប់តាំងពីបច្ចុប្បន្ន នៃថ្ងៃដែលគេបានយល់ព្រមស្រឡាញ់គ្នា - - -

ទាំងអស់នេះ ជាឧទាហរណ៍បញ្ជាក់នូវទស្សន

វិជ្ជាករនិយម ។

កុំច្រឡំទស្សនវិជ្ជាករនិយម និង ទស្សនវិជ្ជា ភព-និយម (ne pas confondre l'Existentialisme avec le Réalisme)

---

៦ - អំពីគថនិយម

le Réalisme

គឺជាទស្សនវិជ្ជាមួយផ្នែក ដែលឲ្យតម្លៃទៅលើគូ ជាគថា (le réel) ។

គថៈ ពុំមែនជាការពិតទេ ។ មតិខ្លះ ច្រឡំប្រឡំគថៈ និងសច្ចៈ (la vérité) ។ សច្ចៈជាការពិតប្រាកដតាមធម្មជាតិដែលធ្លាប់មានឡើង ។ គថៈមានទិន្នាការទៅរកសច្ចៈ ប៉ុន្តែពុំមែនសច្ចៈទេ ពោលគឺ ជាការពិត ក៏មិនមែន មិនពិតក៏មិនមែន ។ គថៈគឺជាការរៀបចំឡើង ឲ្យដូចជាការពិត (Réalisaton) ។

១ - រឿងទុំទាវ ពុំមែនជារឿងពិតទេ ប៉ុន្តែជារឿងគថៈ ដែលគេតែងឡើងឲ្យមានលំនាំ ដូចជារឿងពិត ដោយការភ្ជាប់បញ្ហាសង្គមមនុស្សទៅ និងជំនឿសាសនា ទំនៀមទម្លាប់ ជីវភាពរស់នៅដែល

អាចកើតឡើងនៅជំនាន់នោះ ដូចជាការ ធ្វើដំណើរតាមរទេះគោ តាមទូក កាត់កាលចូលព្រៃ .. និងទំនៀមទម្លាប់ចូលម្លប់ជាដើម ។

- ខ្សែសម្លាប់យៀកកុង គឺជាការពិត ឬសច្ចៈ (le vrai) ចំណែកឯខ្សែភាពយន្ត តែងរឿង ខ្សែ សម្លាប់យៀកកុងគឺជាតថ: (le réel) ។ តាមរយៈខ្សែភាពយន្តនេះ ទស្សនិកជន បាន ឃើញខ្សែសម្លាប់យៀកកុងមែន ប៉ុន្តែ គឺជារឿង ប្រឌិតឲ្យមានលំនាំដូចជារឿងពិត(Film réaliste)

៧ - អំពីទេវនិយម

le Déisme

ទេវនិយម ជាទស្សនវិជ្ជាមួយផ្នែក ដែលលើកយក និង ដោះស្រាយអំពីបញ្ហាអាទិទេព ដោយសួរថា តើព្រះអាទិទេពមានឬពុំមាន ?

បញ្ហានេះ បានចោទឡើង ជាយូរយារណាស់មក ហើយ ហើយជាបញ្ហា ដែលទាក់ទង និង សាសនា ទៀតផង ។

មានទស្សនៈច្រើន ដែលយល់និងពន្យល់អំពីបញ្ហាអាទិទេព

– ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា គេជឿថា ពុំមានព្រះអាទិទេពទេ ។ បញ្ហាអាទិទេព ជាបញ្ហាទាក់ទង និងបញ្ហាភាវៈ និង លោកៈ បានសេចក្តីថា បញ្ហាអាទិទេព បានកើតឡើងនៅពេលស្រាវជ្រាវរកកំណើតភាវៈ លោកៈនេះ ឯង ។ ការយល់ និងពន្យល់អំពីកំណើតភាវៈលោកៈ

មានលក្ខណៈច្រើនយ៉ាង ៗ

ព្រះពុទ្ធសាសនា ពន្យល់ថាកំណើតភូតទាំងអស់ កើតមកអំពីសំខតធាតុ ដែលជាការផ្សំរវាងធាតុទាំង ៤ គឺទឹក ដី ភ្លើង ខ្យល់ ៗ ដោយមានជំនឿ បែបនេះ បញ្ហាអាទិទេព ពុំមានចោទឡើងទេ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ៗ កុំច្រឡំអាទិទេព និងទេវតា ៗ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ទេវតាជាតួអង្គ តំណាងអំពើល្អ តែពុំមែនជាអ្នកបង្កើតលោកៈ និងភាវៈទេ ចំណែកឯក្នុងសាសនាដទៃទៀត អាទិទេព គឺជាតួអង្គល្អប្រសើរបំផុតក្នុងលោក ៗ

- លោកប្លាតុង (Platon) យល់ថា ព្រះអាទិទេពគ្រាន់តែជាអស្តិមតិ ឬជាមតិដ៏ល្អ ៗ ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ផ្តល់មកលោកៈ និងភាវៈ ៗ
- លោកអារីស្តូត (Aristote) យល់ថា ព្រះអាទិទេព មានឧត្តមភាពពិតប្រាកដ ហើយជាអ្នកបង្កើតលោកៈ

និងការ: ប៉ុន្តែព្រះអាទិទេពជាតួអង្គកើតឯង ពុំមាននរណាបង្កើតព្រះអង្គទេ ។ គេបានចាត់ទុកថា ព្រះអាទិទេព ជាតួអង្គបរិសុទ្ធ ដែលបានផ្តល់តម្លៃដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់មកលើលោក: និងការ: ។

- លោក អេពីគារ (Epicure) ជឿថា មានព្រះអាទិទេពដែរ ប៉ុន្តែព្រះអាទិទេពពុំមានរូបរាងទេ គឺអ្វី ១ ដែលឋិតនៅក្នុងមនោ ឲ្យគេស្រមៃឃើញថា អាចជួយបន្ធូរទុក្ខសោកមនុស្សលោក ឬជាពន្លឺមួយ (Illumination) ដឹកនាំឲ្យគេដើរឆ្ពោះទៅរកផ្លូវល្អ ប៉ុន្តែផ្លូវល្អគឺ ផ្លូវណាក្រក់ក្តី មនុស្សអាចជួបប្រទះ ក្នុងសង្គមមនុស្ស ឬក្នុងមនុស្សធម្មជាតិ (la nature humaine) ការធ្វើឲ្យខ្លួនឯង ឬអ្នកដទៃបានរីករាយ គឺជាអំពើបុណ្យ រីឯការឈឺចាប់គ្រប់បែបយ៉ាង គឺជាអំពើបាបដូចេះការសម្រេចតាមធម្មជាតិរបស់មនុស្ស គឺជាការរកឃើញនូវសេចក្តីរីករាយ (Suivre la nature c'est

chercher son plaisir) ប៉ុន្តែ ក្នុងករណីខ្លះ ការរក ·ពាយ ពុំមែនល្អទាំងអស់ទេ ឯការឈឺចាប់ ក៏ពុំអាក្រក់ទាំងអស់ដែរ ការឈឺចាប់ខ្លះ អាចធ្វើឱ្យគេរកឃើញនូវសុខ: ដូច្នេះយើងត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ លើផលវិបាក ដែលកើតមកអំពីផលល្អ និង អាក្រក់ ដែលមានក្នុងសង្គមមនុស្ស (Tout plaisir n' est-pas bon , et toute douleur n'est pas mauvaise, il nous appartient d ' en décider en tenant compte des conséquences.)

- ពួក Stoïciens ជឿថាព្រះអាទិទេព គឺជាធម្មជាតិ ពោលគឺអំពើល្អ និងអាក្រក់ ខុស និងត្រូវ គុណ និងទោស មានរូបជាស្រេច ក្នុងធម្មជាតិ ដូច្នេះធម្មជាតិ ជាអ្នកធ្វើឱ្យមនុស្សស្គាល់អំពើល្អ និង អាក្រក់ បន្ទាប់មកទើបមនុស្សកសាងអំពើល្អតាមធម្មជាតិ និងចៀសវាងអំពើអាក្រក់តាមធម្មជាតិដែរ ។ តាមទ្រឹស្តីនេះ, ព្រះអាទិទេព ហាក់ដូចជាមានផង ពុំ

មានផង ។ ការយកធម្មជាតិ ធ្វើជាទ្រឹស្តីមូលដ្ឋាន មានទំនាក់ទំនងខ្លះ នឹងព្រះពុទ្ធសាសនា ។ ជំនឿថាមានព្រះអាទិទេពបិតនៅលើការកេនូវគុណ និងទោស ដែលផ្តល់តម្លៃមកលើមនុស្ស ប៉ុន្តែ ដោយហេតុថាគុណ និងទោសទាំងនេះ ទោះបីព្រះអាទិទេពពុំបានផ្តល់មកក៏ដោយ ក៏គេអាចរកឃើញ នៅក្នុងធម្មជាតិដែរ ។

— លោក វ៉ុលទែរ (voltaire) យល់ថាព្រះអាទិទេពពុំមានរូបរាងដូចមនុស្សទេ ពោលគឺជាគូគ្គ អស្ចារ្យបតិណភាព ច្បាប់ នៃលោក ដែលផ្តល់នូវច្បាប់បញ្ញត្តិ ច្បាប់ប្រតិបត្តិឲ្យមនុស្សអាច ឬ ពុំអាចធ្វើបានដូចជា ច្បាប់ទូទៅដែលសកលលោកទទួលស្គាល់ ។ ច្បាប់ទាំងនោះហើយដែលលោកវ៉ុលទែរ ហៅថា អាទិទេព ។ យើងគោរព ច្បាប់គឺយើងគោរព អាទិទេព ហើយផ្ទុយទៅវិញ បើយើងពុំគោរពច្បាប់ទេ យើង

ក៏ពុំគោរពអាទិទេពដែរ ដូច្នេះតាមលោកក្នុងទេវព្រះ អាទិទេពហាក់ដូចជាពុំមាន ហើយប្រសិនបើមាន ក៏ពុំមានសកម្មភាពក្នុងលោកដែរ ។ ព្រះអាទិទេពគ្រាន់តែតំណាងច្បាប់ដែលសង្គមមនុស្សបានបង្កើតឡើង ។

– ក្ដាប់សេចក្ដី រួចមកហើយ យើងបានអធិប្បាយអំពីបញ្ហា ទុក្ខ ភារៈ សុខៈ ព្រមទាំងបញ្ហាទាំងឡាយ ដែលទាក់ទងនឹងទស្សនវិជ្ជា ។ បញ្ហាទាំងនេះ ជាជំនួយមូលដ្ឋានដល់ការសិក្សាវប្បធម៌ខ្មែរ ដែលទាក់ទង និង វប្បធម៌បរទេស ជាពិសេស គឺវប្បធម៌ឥណ្ឌា ដែលមានដើមកំណើតក្នុងការផ្សាយសាសនា ។ នៅប្រទេសឥណ្ឌាជំនាន់ដើម ប្រកបតំណោះបុរជនសូត្រសារ តើបិតនៅក្នុងសាសនា ដូច្នេះ សាសនាជាមូលដ្ឋាននៃវប្បធម៌ និង អរិយធម៌ទូទៅ ។

ទំនាក់ទំនងរវាងវប្បធម៌ខ្មែរ
និង
វប្បធម៌ឥណ្ឌា

វប្បធម៌ខ្មែរ និងវប្បធម៌ឥណ្ឌា បានទាក់ទងគ្នាជាយូរយារណាស់មកហើយ តាំងពីរាជ្យព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញ និងនាងលិវយីមកម៉្លេះ ។

តាមភាសាសំស្ក្រឹត :

ព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញ និងនាងសោមា

តាមភាសាចិន :

ព្រះបាទហ៊ុនទៀន និងនាងលិវយី

តាមភាសាខ្មែរ :

ព្រះថោង និងនាងនាគ

ទំនាក់ទំនងនេះ ពុំបញ្ជាក់ថា ឥណ្ឌាជាខ្មែរដើមទេ បានសេចក្តីថា មុននឹងឥណ្ឌា (ព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញ) ចូលមក ប្រទេសខ្មែរមានរួចស្រេច ដែលនៅសម័យនោះ គេ

ហៅថា នគរភ្នំ មានស្តេចស្រីមួយអង្គសោភព្យ នាមនាងនាគ.ៗ ប្រជាជាតិបានគោរពសត្វនាគជាទីសក្ការៈបូជា ៗ

បញ្ហាបានចោទសួរឡើងថា ហេតុអ្វីបានជាព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្យធ្វើដំណើរមកស្រុកខ្មែរ ?

មានចម្លើយច្រើនយ៉ាង ពន្យល់ពីបញ្ហានេះ ៖

– មតិខ្លះថាព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្យជាជាតិហិណ្ឌូ បានធ្វើដំណើរផ្សងព្រេងចេញពីប្រទេសឥណ្ឌា ផ្នែកខាងជើង កាត់តាមប្រទេសជ្វា ហើយបានមកសំណាក់នៅនគរភ្នំ ប៉ុន្តែដោយមានប្រជាជាតិមួយចំនួន ប៉ុនប៉ងប្លន់សំពៅរបស់ទ្រង់ ទ្រង់ក៏បានរៀបអភិសេក ជាមួយនាងនាគ ដែលរឿងព្រេង បានដំណាលថា នាងជាបុត្រីស្តេចភុជង្គនាគ ។

ពេលរៀបអភិសេក ព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្យ ត្រូវតោងស្បៃតំណាងកន្ទុយនាគ តាមក្រោយនាងនាគ ជានិមិត្តរូបនៃការបញ្ជាក់នូវអំណាចរបស់ភរិយា លើ

ស្វាមី (le matriarcat) ។

- មតិខ្លះថា ព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញជាឈ្មួញលក់កំណាត់ និងគ្រឿងទេស បានធ្វើដំណើរមកនគរភ្នំ ដើម្បីលក់ដូរ ព្រោះប្រជាជាតិនគរភ្នំ ពុំទាន់ចេះស្លៀកពាក់ នៅឡើយទេ ។

- មតិខ្លះថា ព្រះបាទកោណ្ឌិញ្ញកាលនៅប្រទេសឥណ្ឌា យប់មួយបានសុបិនឃើញ នូវស្រុតិនៃអាទិទេព ថាទ្រង់មានបុណ្យបារមី និងវាសនាត្រូវបានសោយរាជ្យ នៅនគរភ្នំ ទ្រង់ក៏ធ្វើដំណើរតាមសំពៅសំដៅមកនគរភ្នំ កាត់តាមប្រទេសជ្វា ។ មុនដំបូងប្រជាជាតិនគរភ្នំនេះ ពុំព្រមទទួលស្គាល់ សង្គ្រាម ក៏កើតមានឡើង ហើយនៅទីបំផុត ទ័ពព្រះបាទកៅណ្ឌិញ្ញ បានទទួលជ័យជំនះលើប្រជាជាតិនគរភ្នំ ។ បន្ទាប់មកទ្រង់បានរៀបអភិសេកជាមួយនាងនាគ បន្តពូជពង្សរៀងរហូតមក ។

មតិខ្លះទៀតថា ប្រជាជាតិឥណ្ឌា ដែលបានធ្វើដំណើរផ្សងព្រេងចេញពីប្រទេសរបស់ខ្លួន ព្រោះនៅក្នុងស្រុកមានសង្គ្រាមកើតឡើង ។

ប្រភពនៃទំនាក់ទំនង រវាងវប្បធម៌ខ្មែរ និងវប្បធម៌ឥណ្ឌា កើតមានឡើងតាំងពីពេលនោះមក ។ មធ្យោបាយនៃការផ្សាយវប្បធម៌របស់ពួកឥណ្ឌា គឺសាសនាហិណ្ឌូ ។ ឯកសារខ្លះបានចែងថា ព្រះពុទ្ធសាសនាក៏បានចូលមកព្រមគ្នា ជាមួយសាសនា ហិណ្ឌូដែរ (Histoire du Cambodge de A. Meunier, PUF.)

មុនដំបូង ប្រជាជាតិខ្មែរគេ ពេញចិត្ត និងព្រះពុទ្ធសាសនាជាខ្លាំង ព្រោះជាសាសនា រំលាយវណ្ណៈក្នុងសង្គម (le Bouddhisme rejette le système des castes) ប៉ុន្តែ ក្រោយមកគេបោះបង់ ចោលព្រះពុទ្ធសាសនាបន្តិចម្តង ៗ រហូតដល់អស់លើង នៅសត-វត្សទី ៧ ។

បុព្វហេតុ នៃការបោះបង់ព្រះពុទ្ធសាសនា :

- ស្តេចកាន់សាសនាហិណ្ឌូ ហើយភាគច្រើនកាន់សាសនាព្រះឥសូរ (sivaisme)

- ព្រះពុទ្ធសាសនា បានផ្សាយនូវបទបញ្ញត្តិ តឹងរឹងពេក ដែលប្រជាពលរដ្ឋជំនាន់នោះ ពុំអាចអនុវត្តតាមបានៗ រហូតមកដល់សតវត្សទី ១៣ ដែលកាលព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ៧ ទើបព្រះពុទ្ធសាសនា មានកំណើតឡើងវិញ ប៉ុន្តែ ជាព្រះពុទ្ធសាសនាមហាយាន (le Buddhisme mahayaniste) ដែលមានបទបញ្ញត្តិធូរស្រាលជាងហិនយាន (le Buddhisme hinayaniste) ពោលគឺយានធំទូលាយជាងយានតូច ។ ព្រះពុទ្ធសាសនាមហាយាន មានសន្ទុះខ្លាំងរហូត មកដល់សម័យលង្វែក (សកម្មភាពរបស់ព្រះសង្ឃកាន់ជើងទំពាំ) ទោះបីមានការរាក់រអួលខ្លះ ដែលជាប្រតិសកម្មនៃសាសនាហិណ្ឌូក៏ដោយ ៗ បន្តិចម្តងៗ

ព្រះពុទ្ធសាសនា មហាយាន បានកែប្រែ ទៅជាហិនយានវិញ ។

សព្វថ្ងៃនេះ តើព្រះសង្ឃខ្មែរកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា បែបណា ?

សំណួរនេះ ធ្វើឲ្យយើងពិបាកឆ្លើយ ពីព្រោះព្រះពុទ្ធសាសនារបស់ខ្មែរសព្វថ្ងៃ មានលក្ខណៈ បែបមហាយានខ្លះ បែបហិនយានខ្លះបែបហិណ្ឌូខ្លះ ពោលគឺបម្រុះគ្នា អាស្រ័យទៅតាមទំនោររបស់សង្គម ។ ប្រជាពលរដ្ឋពេញចិត្ត នឹងព្រះសង្ឃណា គេទៅធ្វើបុណ្យជាមួយព្រះសង្ឃនោះ មានខ្លះទៅពឹងពាក់ព្រះសង្ឃ រហូតដល់ចង់បានមន្តអាគមគាថា អួច គាម ប្តូ មន្តស្នេហ៍ទៀតផង ។

ឥទ្ធិពលនៃសាសនាលើ
បុរាណប្រាសាទខ្មែរ

ប្រាសាទខ្មែរនីមួយៗមានន័យទាក់ទងនឹងសាសនា។ ការស្ថាបនាប្រាសាទទាំងនោះ ពុំមែនដើម្បីជាព្រះរាជដំណាក់របស់ព្រះមហាក្សត្រទេ ប៉ុន្តែជាបូជនីយដ្ឋានសម្រាប់គោរពបូជានៅពេលមានពិធីម្តងៗ ។ ការសម្តែងសិល្បៈបង្ហាញអំពីព្រះមហាក្សត្រខ្មែរគង់នៅក្រាន្គប្រាសាទ ជាការកំណត់ប្រចាំ ។ ព្រះរាជដំណាក់របស់ស្តេចខ្មែរសម័យអង្គរធ្វើអំពីឈើ យើងបានរក្សាទុកសំណល់កំណាត់ឈើខ្លះជាគ្រឿងគ្រៅរបស់ព្រះរាជដំណាក់នៅសារមន្ទីរជាតិ ។

ប្រាសាទខ្មែរធំៗមានចំនួនប្រមាណ ៤០ បើរាប់ទាំងប្រាសាទតូចៗ មានទាំងអស់ចំនួនប្រមាណ ២០០ ប្រាសាទ ។

ហេតុអ្វីបានជាមានការស្ថាបនាប្រា-

សាទច្រើនដល់ម្ល៉េះ ?

ក/ បុព្វហេតុសាសនា

ការកាន់សាសនាខុសគ្នាបានធ្វើឲ្យស្តេចខ្មែរពុំព្រមគោរពបូជាប្រាសាទដដែល ៗ ហើយក៏បានចាត់ចែងឲ្យគេស្ថាបនាប្រាសាទដទៃទៀត តម្រូវតាមបំណង និង ជំនឿរបស់ព្រះអង្គ ។

ខ/ បុព្វហេតុកិត្តិយស

ការស្ថាបនាប្រាសាទជាសក្ខីភាព បញ្ជាក់នូវកិត្តិយសរបស់ព្រះមហាក្សត្រ គឺជាការបង្ហាញនូវថ្វីព្រះហស្ត ការប៉ុនប្រសប់ទេពកោសល្យ និងប្រាជ្ញាវៀងវៃរបស់ព្រះអង្គ ។ ការស្ថាបនាប្រាសាទប្រកបដោយក្បាច់ចម្លាក់ ល្អប្រណិត ផ្ទៃក្រឡាធំ ឬស្ទិត រាង់សមនយនខទៅល្អគ្រប់ទិសគ្មានទាស់ ខ្ពស់ត្រដែតទៅលើនភាល័យ ជាងប្រាសាទដទៃទៀត ជាការបញ្ជាក់នូវកិត្តិយសរបស់ព្រះមហាក្សត្រអ្នកស្ថាបនា ព្រមទាំងផ្សាយនូវបារមីរបស់ព្រះអង្គដល់ប្រជា

កស្តែទៀតផង ។

គ/ បុព្វហេតុទម្លាប់

ការសាងប្រាសាទក៏ជាទម្លាប់មួយដែរ ។ នៅពេលឡើងសោយរាជ្យម្តង ៗ ស្តេចខ្មែរទម្លាប់ឱ្យសាងតួករដ៏-នាញ ១ សង់ប្រាសាទទុកជាកេរ្តិ៍ដំណែលនៃរជ្ជកាលរបស់ព្រះអង្គ ។

ឃ/ បុព្វហេតុប្រវត្តិសាស្ត្រ

ការសាងប្រាសាទផ្សេង ៗ គ្នាជាគោលបំណងមួយទៀតរបស់ស្តេចខ្មែរ ដើម្បីឱ្យកិត្តិនាមរបស់ព្រះអង្គល្បីសុសសាយក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ។

ង/ បុព្វហេតុសង្គ្រាម

ការសាងប្រាសាទឱ្យកាន់តែធំ មាំទូលាយ មានប្រែកចេញចូលខ្វែងខ្វាត់ជាមធ្យោបាយដើម្បីទប់ទល់នឹងខ្មាំងសត្រូវ មានសៀម និងចាមជាដើម ។ នៅប្រាសាទអង្គរធំគេសង្កេតឃើញមានរូងក្នុងដីជាផ្លូវសម្ងាត់សម្រាប់ព្រះមហា

ក្សត្រ នៅពេលដែលសត្រូវចូលមកដល់ភ្លាមដោយមិនបាន
ប្រុងប្រយ័ត្នជាមុន ឬ ទប់ទល់នឹងសត្រូវពុំរួច

ច/ បុព្វហេតុផ្លាស់ប្តូរទីក្រុង

ការផ្លាស់ប្តូរទីក្រុងម្តងៗ តម្រូវឲ្យព្រះមហាក្សត្របញ្ជា
ឲ្យរៀបចំស្ថាបនាថ្មីៗ ជាដរាប ។

១ - នៅលើភ្នំគូលែន
- នៅ រលួស
- នៅ សៀមរាប
- នៅ លង្វែក
- នៅ ឧដុង្គ

១- សម័យមុនអង្គរ (ឥទ្ធិពលសិវនិយម) - សាសនាព្រះឥសូរ

- សម័យសំបូរ
  - ប្រាសាទសំបូរព្រៃគុក
  - ប្រាសាទ ភ្នំធំ
- សម័យព្រៃក្មេង
  - ប្រាសាទព្រៃក្មេង
  - ប្រាសាទអណ្តែត

- សម័យកំពង់ព្រះ
  - ប្រាសាទកំពង់ព្រះ
  - ប្រាសាទភូមិប្រាសាទ

២ - សម័យអង្គរ

ក/ សម័យគូលែន (សិរនិយម)
- ប្រាសាទដំរីក្រាប
- ប្រាសាទខ្ទីងស្វាប់
- ប្រាសាទរូបអារក្ស
- ប្រាសាទថ្មដាប់
- ប្រាសាទគគី
- ប្រាសាទអ្នកតា ...

ខ/ សម័យព្រះគោ (សិរនិយម)
- ប្រាសាទព្រះគោ
- ប្រាសាទបាគង
- ប្រាសាទលលៃ

គ/ សម័យបាខែង (សិរនិយម)
- ប្រាសាទបាខែង
- ប្រាសាទភ្នំក្រោម

ឃ/ សម័យកោះកេរ (សិរនិយម)
- ប្រាសាទកោះកេរ

ង/ សម័យបន្ទាយស្រី (សិរនិយម)
- ប្រាសាទបន្ទាយស្រី
- ប្រាសាទស្រឡៅ

ច/ សម័យឃ្លាំង (សិរនិយម)

- ប្រាសាទឃ្លាំង
- ប្រាសាទតាកែវ
- ប្រាសាទវិមានអាកាស
- ប្រាសាទភ្នំជីសូរ
- ប្រាសាទព្រះវិហារ
- ប្រាសាទចៅស្រីវិបុល

ឆ/ សម័យបាពួន (វិស្ណុនិយម)

- ប្រាសាទបាពួន
- ប្រាសាទវត្តឱ្ហា
- ប្រាសាទមេបុណ្យ

ជ/ សម័យអង្គរវត្ត (វិស្ណុនិយម)

- ប្រាសាទអង្គរវត្ត
- ប្រាសាទបន្ទាយសម្រែ
- ប្រាសាទព្រះពិធូរ
- ប្រាសាទធម្មនន
- ប្រាសាទវត្តអធ្វា
- ប្រាសាទចៅសាយ

ឈ/ សម័យបាយ័ន (មហាយាននិយម)

- ប្រាសាទបាយ័ន
- ប្រាសាទតាព្រហ្ម
- ប្រាសាទព្រះខាន់
- ប្រាសាទបន្ទាយក្តី
- ប្រាសាទតានៃ
- ប្រាសាទបន្ទាយឆ្មារ

អំពីហិណ្ឌូនិយម

l'Hindouisme

គឺជាទ្រឹស្តីរបស់ពួកហិណ្ឌូ ឬពួកព្រាហ្មណ៍ដែលនិយមតាមសាសនាហិណ្ឌូនៅប្រទេសឥណ្ឌា ។ សាសនាហិណ្ឌូមានវិវត្តន៍ច្រើនយ៉ាងទៅតាមជំនឿនៃតំបន់នីមួយៗ ។ ការគោរពព្រះអាទិទេពខុសគ្នា ការនិយមឲ្យតម្លៃព្រះអាទិទេពខុសគ្នា ធ្វើឲ្យមានការពិបាកហៅឈ្មោះសាសនានៅប្រទេសឥណ្ឌា សូម្បីតែព្រះពុទ្ធសាសនាក៏មាននៅប្រទេសឥណ្ឌាដែរ ។ គេក៏បានបង្រួមសាសនាទាំងនោះសន្មតហៅជាសាសនាហិណ្ឌូ ។ គេបានបញ្ចូលតួអង្គព្រះពុទ្ធជាអវតារទី ៩ នៃព្រះវិស្ណុ ប៉ុន្តែអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាពុំយល់ព្រមឲ្យសាសនារបស់ខ្លួនឋិតនៅក្នុងក្រុមហិណ្ឌូនិយមទេ ។

ហេតុអ្វីបានជាមានបណ្ដាសាសនាច្រើនម៉្លេះនៅប្រទេសឥណ្ឌា ? ជាថៃជន្យ ឬ មានបុព្វហេតុ ?

– មតិខ្លះថា ផាថៃជន្យ

– មតិខ្លះទៀតយល់ថា ទីណាមានសាសនាច្រើនទីនោះមានទុក្ខច្រើនដែរ ព្រោះមានការខ្វែងគំនិតគ្នាច្រើន ។ សាសនា គឺការអប់រំ បើមានសាសនាច្រើន មនុស្សល្អក៏មានច្រើន បញ្ហាទោតក៏ច្រើន ទុក្ខវេទនាក៏ច្រើន ។

ការចាប់ផ្ដើមនៃសាសនាហិណ្ឌូ គឺវេទនិយម (le Védisme)

១ – អំពីវេទនិយម

គឺជាទ្រឹស្ដីនិយមតាមបទបញ្ញត្តិនៃគម្ពីរវេទ (Veda)។ គម្ពីរវេទគឺជាកម្រងឯកត្តបទទាំងឡាយអធិប្បាយអំពីសាសនានៃពួកអារ្យ៉ែន (Aryens) ដែលជាជនជាតិមួយក្រុម មានកំណើតនៅតំបន់ឥណ្ឌូ-អឺរ៉ុប ហើយបានមកលុកលុយផ្សាយវប្បធម៌ និងអរិយធម៌របស់ខ្លួន នៅតំបន់ តាំងពីប្រទេសអ៊ីរ៉ង់ដល់ប្រទេសឥណ្ឌា ។

វេទ ជាអ្វី ?

..ពួកហិណ្ឌូចាត់ទុកថា វេទ ជាពុទ្ធិពិសិដ្ឋ (connaissance sacrée) ដែលព្រះអាទិទេពបានផ្ដល់អំណោយមក ។

ព្រះអាទិទេពបានប្រគល់គម្ពីរវេទឲ្យទៅមនុ (Manu) ដែលជាតំណាងរបស់ខ្លួន ហើយជាមនុស្សចម្បងបំផុតក្នុងលោក ។ មនុបានផ្សាយគម្ពីរវេទឲ្យពួក ឫសិ (Rsi) តាមស្រុតិ (révélation) ។ ពួកឫសិបានចងក្រងបទបញ្ញាទាំងឡាយនោះជាគម្ពីរ ហើយផ្សាយឲ្យទៅពួកព្រាហ្មណ៍ តាមការរៀនតាម សូត្រតាម យល់តាម ហើយពុំមានសិទ្ធិដេញដោលសួរកែខុសឬត្រូវឡើយ ព្រោះគម្ពីរវេទជាអំណោយរបស់ព្រះអាទិទេព ដូច្នេះបទបញ្ញា ទាំងឡាយក្នុងគម្ពីរ មានលក្ខណៈជាសច្ចៈ ។ ពួកព្រាហ្មណ៍មានសិទ្ធិផ្ដាច់មុខ ក្នុងការផ្សាយគម្ពីរវេទ ។

មតិខ្លះថាគម្ពីរវេទ គឺជាលទ្ធិរបស់ពួកអារ្យេន ដែលត្រូវការផ្សាយអំណាចរបស់ខ្លួន ឲ្យនគរបំណុះ គោរពស្ងប់ស្ងែង ប៉ុន្តែការផ្សាយនេះ មានវិវត្តន៍ទៅតាមទំនោររបស់

សង្គម និងទៅតាមពេលវេលានៃការលុកលុយនៅប្រទេសផ្សេងៗ ។

ប្រភពខ្លះថាគម្ពីរវេទ មានកំណើតឡើងជាង ១៥០០ ឆ្នាំ មុនគ្រិស្តសករាជ ។ គម្ពីរវេទបានផ្លាស់ប្ដូរទៅតាមវិវត្តន៍ដូចតទៅ ៖

ក/ សម័យគម្ពីរសំហិតា

គម្ពីរសំហិតាជាកម្រងនៃអត្ថបទកំណាព្យ និយាយអំពីការសរសើរព្រះអាទិទេព ការលើកតម្កើងព្រះគុណូបការៈរបស់ព្រះអាទិទេព ដែលបានប្រោះព្រំដល់មនុស្ស សត្វទាំងឡាយក្នុងធម្មជាតិ ។

ខ/ សម័យគម្ពីរព្រាហ្មណៈ

គឺជាគម្ពីរដែលនិយាយអំពីការណែនាំរបស់ព្រះព្រហ្មដល់ពួកព្រាហ្មណ៍អំពីកិច្ចរៀបចំពិធីបូជាសួងព្រះអាទិទេព ធ្វើយ៉ាងណាឲ្យមនុស្សគ្រាន់តែគោរពព្រះអាទិទេព មានជំនឿគ្រាន់តែខ្លាំងឡើងចំពោះព្រះអាទិទេព ។

គ/ សម័យគម្ពីរអរណ្យកៈ

គម្ពីរនេះ និយាយអំពីមន្តអាគម ដែលត្រូវយកទៅសិក្សានៅក្នុងព្រៃ ដើម្បីចៀសវាងគ្រោះថ្នាក់ ដែលអាចកើតមានឡើង ។

ឃ/ សម័យគម្ពីរឧបនិស័ទ

គម្ពីរនេះ និយាយឡើងវិញនូវគោលសំខាន់ ៗ នៃគម្ពីរទាំង៣ រួចមកហើយ ប៉ុន្តែ បានបន្ថែមគ្រឿងបទបញ្ញាវៈដែលពួកព្រាហ្មណ៍ត្រូវដឹង ឯពួកក្នុងដទៃទៀត ពុំត្រូវដឹងទេ (Esotérisme) ។ លើសពីនេះទៅទៀត គម្ពីរឧបនិស័ទ អធិប្បាយអំពីការកើតស្លាប់របស់មនុស្ស ។ កាលស្លាប់ទៅ អាត្មន្នត្រូវវិលទៅជួបនឹងព្រះព្រហ្ម ព្រោះអាត្មន្នជាសារជាតិបរិសុទ្ធ តំណាងនូវកម្ម (Karma) ឬកម្មដែលខ្លួនបានកសាងកាលខ្លួននៅជាប់នឹងសរីរៈ ឬកាយរួចហើយទើបព្រះព្រហ្មបញ្ជាឲ្យអាត្មន្នចាប់កំណើតជាថ្មី ទៅតាមកម្ម ដែលខ្លួនបានកសាង ។ កាលនៅជាមួយព្រះ

ព្រហ្ម អាត្មនស្គាល់ល្អ និងអាក្រក់ ខុសនិងត្រូវ យល់ថា ព្រះព្រហ្ម ជាអង្គអាទិទេពប្រសើរផុត ។ លុះអាត្មនចាកចេញពីព្រះព្រហ្ម អាត្មនបានកើតកំណើតរបស់ខ្លួន ព្រោះមានមាយា ឬអវិជ្ជាមកបិទបាំង ដែលជាបុព្វហេតុនៃទុក្ខវេទនា ។

អ្នកសិក្សាគម្ពីរវេទ បន្តពីពួកព្រាហ្មណ៍ ពុំមែនត្រូវសិក្សាតាមស្រុតិទេ ប៉ុន្តែតាមសម្រឹតិ (smrti : mémoire) ឬការចងចាំមាត់ សូត្រតាម ចាំតាម យល់តាមដែលគេឲ្យឈ្មោះថា « ពុទ្ធិគំណាម » ។

គម្ពីរវេទទាំងអស់មាន ៤ :

- គម្ពីរ ឫគវេទ (Rgveda)

គឺជាគម្ពីរនិយាយសរសើរទេវតាផ្សេង ៗ ដែលឋិតនៅក្នុងធម្មជាតិយើងនេះ ដូចជាព្រះអាទិត្យ ព្រះចន្ទ ព្រះពាយ ព្រះធរណី ព្រះអគ្គី ព្រះវរុណ .. គម្ពីរឫគវេទមានចែកជា ១.០២៨ សូក្ត (hymnes)

ឬជប់មណ្ឌល ៗ ១ ឬក្ខមាន ៤៨ គាថា ៗ

- គម្ពីរ យជុរវេទ (Yajurveda)

គឺជាគម្ពីរនិយាយពីការបន់ស្រន់អង្វរករ ទេវតានៅឋានលើ ឲ្យចុះមកជួយ ៗ ផ្នែកខ្លះនិយាយដូចគម្ពីរឫគវេទដែរ ផ្នែកខ្លះទៀតនិយាយអំពីពិធីអស្វមេធ ៗ យជុរវេទមានបែកជា ២ ផ្នែក គឺ យជុរវេទខ្មៅ និយាយដូចឫគវេទដែរ រីឯយជុរវេទស ពិតមែនតែកើតក្រោយយជុរវេទខ្មៅ មានន័យខ្លឹមសារ ច្រើនជាង ៗ

- គម្ពីរ សាមវេទ (Sâmaveda)

គឺជាគម្ពីរនិយាយអំពីពិធីបូជាយញ្ញ និងមន្តគាថាផ្សេង ៗ ៗ មន្តគាថាមាន ២ បែប ៗ មន្តគាថាមួយសម្រាប់រៀនក្នុងស្រុក មួយទៀត សម្រាប់រៀនក្នុងព្រៃ ព្រោះគាថាមានគ្រោះថ្នាក់ចង្រៃផ្សេង ៗកើតឡើង ។ ក្រៅពីនោះ មានអត្ថបទកំណាព្យខ្លះនិ-

យាយសរសើរព្រះអាទិទេព ដូចមានក្នុងគម្ពីរឫគ្វេទ

ដែរ ។

- គម្ពីរ អថវ៌វេទ (Atharvaveda)

គម្ពីរអថវ៌វេទមាន ២០ សៀវភៅ ចែកជា ២០កាណ្ឌ រួមមកមាន ៦.០០០គាថា ។ សៀវភៅទាំងនុ៎ះយេ បង្រៀនអំពីមន្តអាគម ដើម្បីសម្រេចបំណងដែលជា សេចក្ដីត្រូវការរបស់អ្នកស្រុក ។ គេសង្កេតឃើញ មាន ៖

- មន្តអាគមស្ដោះពិសពស់
- មន្តអាគមហៅពស់
- មន្តអាគមបណ្ដោះគ្រោះថ្នាក់
- មន្តអាគមឈើគកសី
- មន្តអាគមស្នេហ៍
- មន្តអាគមឲ្យតរជ័យពេលអាពាហ៍ពិពាហ៍
- មន្តអាគមសម្រាប់បូជាសព . . .

សង្ខេប : ផ្នែកខ្លះទៀត នៃគម្ពីរអថវ៌វេទ មានអធិ-ប្បាយ ស្តីពីមូលការណ៍លោក ដែលមានខ្លួនជា ការពន្យល់ស្តីពីដំណើរ ប្រព្រឹត្តទៅ នៃប្រព័ន្ធព្រះ អាទិត្យ (principe cosmique à forme solaire) ។ ផ្នែកខ្លះទៀតមានអធិប្បាយស្តីពីវត្ថុមាន នៃលោក និងបុរស (purasa) ដែលព្រះអាទិទេពបានឱ្យ កំណើតមក ។ សេចក្តីអធិប្បាយទាំងនេះ មាន លក្ខណៈជាការពន្យល់បែបទស្សនវិជ្ជា ។

ភ្ជាប់សេចក្តី -

វេទនិយម ដែលយើងបានអធិប្បាយរួចមក ហើយ បានលាតត្រដាងអំពីទ្រឹស្តីទាំងឡាយ ក្នុង សាសនាព្រាហ្មណ៍ មិនចំពោះសាសនា នៃអង្គអាទិ-ទេពណាមួយឡើយ ។ ការនិយមទូទៅបែបនេះ បានធ្វើឱ្យជំនឿមានលក្ខណៈពុំច្បាស់លាស់ គេ បែរចិន្តគំនិតទៅរកព្រះអាទិទេពអង្គណា ដែលគេ

តោញចិត្ត ។ ការចាប់ផ្ដើមចលនាថ្មីមួយទៀត

ក៏កើតមានឡើង ធ្វើឲ្យគេមានភក្តិ (Bhakti) ចំពោះ

លើអន្លំព្រះព្រហ្ម ព្រះសិវៈ (រុទ្រ) និងព្រះវិស្ណុ

(នារាយណ៍) ដែលគេឲ្យឈ្មោះថាព្រាហ្មណ៍និ

យម (Brahmanisme) ។

២ - អំពីព្រាហ្មណ៍និយម

le Brahmanisme

គឺជាទ្រឹស្ដីដែលនិយមតាមបែបពួកព្រាហ្មណ៍ ។ ពួកព្រាហ្មណ៍ជាអ្នកគោរពបូជាព្រះអាទិទេព ។ គេជឿថាបញ្ហាអាទិទេពពុំមែនជាបញ្ហាអស្ចារ្យទេ គឺជាបញ្ហា ដែលគេបាត់បញ្ហាលគន់ ទស្សនវិជ្ជាវិបនិយម អាស្រ័យហេតុនេះហើយ បានជាគេធ្វើឲ្យព្រះអាទិទេពរបស់គេ ជាតួអង្គមានរូបរាង មានគ្រួសារ មានបញ្ហាដូចមនុស្សដែរ ។

ព្រះអាទិទេពសំខាន់ ៗ មាន ៣ អង្គ ចំណែក

ព្រះអាទិទេពពាយវ្យមានច្រើនអង្គ ៖

ព្រះអាទិទេពសំខាន់ៗ (Dieux principaux) ៖

- ព្រះព្រហ្ម (Brahma)
- ព្រះសិវៈ (siva)
- ព្រះវិស្ណុ (visnu)

ព្រះអាទិទេពរាយរង (Dieux secondaires) ៖

- ព្រះអាទិត្យ
- ព្រះចន្ទ
- ព្រះធរណី
- ព្រះគង្គា
- ព្រះវាយ
- ព្រះវរុណ

ក - អំពីព្រះព្រហ្ម

ព្រះព្រហ្មមានលក្ខណៈពិសេស សម្រាប់ សំគាល់ដូចតទៅ ៖

- មុខ ៤
- ដៃ ៤ កាន់គម្ពីរវេទ ទាំង ៤
- កាយសម្បុរផ្កាឈូក
- សម្លៀកបំពាក់ពណ៌ស
- កេតនភ័ណ្ឌ : ថូ- ផ្គាំ- ស្លាបព្រា- ចាស
- ជួនកាលព្រះព្រហ្ម ឈរស្ងៀម ជួនកាលទៀត អង្គុយនៅលើផ្កាឈូក ដែលដុះចេញ

ពីផ្ចិតរបស់ព្រះវិស្ណុ ។ មានស្នាមខៀវក ជាខ្លះ ដែលជាព្រះព្រហ្មជាព្រះអាទិទេព កើតឯង ឬ ស្វ័យម្ភូ ។

- មានសត្វហង្សជាជំនិះ
- មានមហេសី ១ មួយអង្គ នាមនាងសរស្វតី
- មានបុត្រ ៣ អង្គ គឺ ៖ ព្រះទក្ស (Daksa) ព្រះភ្ឫគុ (Bhargu) និង ព្រះនាងសំធ្យា (Samdhyâ) ឬសន្ធ្យា (Crépuscule)

សង្កេត គម្ពីរវេទបានថែងថា ព្រះព្រហ្ម ជះ ព្រះអាទិទេពច្បងគេ ជាព្រះអាទិទេពបង្កើតលោក: និងការ: ព្រមទាំងជាអ្នកបង្កើតគម្ពីរវេទទាំង ៤ ទៀតផង ប៉ុន្តែ ព្រះព្រហ្មពុំមានសកម្មភាពអ្វីសំខាន់ទេ ក្នុងសាសនាហិណ្ឌូ ។ ប្រទេសខ្មែរយើង ពុំដែលបានកាន់ សាសនាព្រះព្រហ្មសោះឡើយ ។ គេឃើញមានរូបចម្លាក់ព្រះព្រហ្មបន្តិចបន្តួច ។ ព្រះព្រហ្ម កាលបានបង្កើតលោក: ការ: និងគម្ពីរវេទរួច

ហើយ ក៏គង់នៅ ស្ងៀម លែងមានចលនាអ្វីទាំងអស់ ។ គម្ពីរវេទបានចែងថា (តាម Inde Classiqne) ព្រះសិវៈ និងព្រះវិស្ណុ ក៏ជាការបង្កើតរបស់ព្រះព្រហ្មដែរ គោលគឺ ព្រះព្រហ្មអាចបែងភាគជាព្រះសិវៈក៏បាន ព្រះវិស្ណុក៏បាន ។

(Brahma est un dieu créateur du monde , des êtres et des 4 Veda)

២ អំពីព្រះសិវៈ

ព្រះសិវៈមានលក្ខណៈពិសេសសម្រាប់សម្គាល់ដូចតទៅៈ

– មានមុខមួយ ប៉ុន្តែមានពេលខ្លះមានមុខ ៥

– កខៀវ (ក្នុងរឿងព្រះកុមារ)

– សម្លៀកបំពាក់ស្បែកខ្លា ឬ ស្បែកដំរី

– ពាក់ក្បាលមនុស្សជាកម្រង ហើយនៅលើមកុដ មានរូប

ព្រះចន្ទមួយចំណិត ដូចកណ្ដៀវ

– មានភ្នែក ៣ ហៅថាភ្នែកទី ៣ នៅនឹងថ្ងាស

(oeil frontal) សម្រាប់ក្រឡេកមើល

– ពាក់នាគជាសង្វារ

– មានគោមួយឈ្មោះនន្ទិជាជំនិះ

– មានមហេសី ឬ សក្តិ (çakti) ៦ នាក់គឺ :

១ - នាងទុគ៌ា (Durgâ)

២ - នាងឧមា (Umâ)

៣ - នាងគោរី (Qaurî)

៤ - នាងកាលី (Kâlî)

៥ - នាងចណ្ឌី (Cantî)

៦ - នាងបាវ៌តី (Parvatî)

៣ - នាងកុមារី (Kumarî)

៤ - នាងទេវី (Devî)

៥ - នាងមហាទេវី (mahadevî)

— មានបុត្រ ២ អង្គគឺ ស្កន្ធ (Skanda) ឬ ការទិទេពតំណាងអ្នកស្នេហាសង្គ្រាម និង គណេស (Ganeça) ដែលមានខ្លួនជាមនុស្ស ក្បាលជាដំរីភ្លុកមួយ ហើយមានមុខងារជាមេគណៈនៃពពួកទេវៈ ។ ព្រះការទិទេពទាំងពីរអង្គនេះជាបុត្ររបស់ព្រះសិវៈ និងនាងទុរគា ។ នាងទុរគាជាមហេសីដើមរបស់ព្រះសិវៈ ហើយជាបុត្រីរបស់ព្រះទក្ស ។ នាងយល់ព្រមលោតទៅក្នុងភ្លើង ឲ្យគេបូជាជីវិត ជាមួយស្វាមី ដើម្បីបញ្ជាក់នូវភក្តីភាពរបស់នាង (Durgâ se voue aux flammmes par dévotion à son mari, résultante ou origine de la coutume du brûlage des veuves. IC page 522 .)

-- មានទីតាំងនៅលើភ្នំកៃលាស នាព្រៃហេមពាន្ត

(IC page 515)

— គេតឧក័ណ្ឌ : ធ្នូ អជគវ: , ស្គរ , ដំបងធំ ខ្សែបង សម្រាប់ចងពួកសតាវ:គាត្រក់ , ប្យូក ផ្ទីប (trident) ឬត្រីសូល ។

សង្កេត.--

ទី១.- មហេសី ឬ សក្តិរបស់ព្រះសិវៈ មានន័យដូចតទៅ :

- ទុរគា = ស្ត្រីដែលចេះធ្វើមិនដឹងមិនពុ
- ឧមា = ស្ត្រីជាទីពេញចិត្ត
- គៅរី = ស្ត្រីសម្បុរទង់ដែង
- កាលី = ស្ត្រីសម្បុរខ្មៅ
- ចន្ទី = ស្ត្រីកំណាច
- បរិតី = បុត្រីម្ចាស់ភ្នំ
- កុមារី = ស្ត្រីក្រមុំបរិសុទ្ធ
- ទេវី = ទេពកញ្ញា

- មហាទេវី = ទេពកញ្ញាដ៏ប្រសើរ

ទី២.- ប្រវត្តិនៃលិង្គព្រះសិវៈ ឬលិង្គព្រះឥសូរ

គម្ពីរ បុរាណ បានចែងថា ព្រះសិវៈជាព្រះអាទិទេពបំផ្លាញលោក (Dieu destructeur) ។

ក្នុងសម័យមួយដែលមានទំនាស់សាសនា កើតឡើងពេលសាសនា ព្រះព្រហ្ម ព្រះសិវៈ និងព្រះវិស្ណុ សាសនាព្រះសិវៈដែលមាន សិវបរិស័ទ ច្រើនបានទទួលជ័យជំនះ ។ តាំងពីពេលនោះមក គេបានដម្កល់ព្រះសិវៈជាព្រះអាទិទេពប្រសើរបំផុត គេបានបន្ថែមមុខងារជាព្រះអាទិទេពបង្កើតលោក (Dieu créateur et destructeur) ។ ការគោរពកោតក្រាបព្រះឥស្សូរ ឬការអះអាងប៉ុណ្ណោះពុំគ្រប់គ្រាន់ទេ គេត្រូវកសាងវត្ថុជានិមិត្តរូបនៃការបង្កើតរបស់ព្រះឥសូរ គឺលិង្គព្រះឥសូរ ឬ សិវលិង្គ និង យោនី នាង ទុគ៌ា (le culte du linga et de la yoni matrice) ។

ម្យ៉ាងទៀត លិង្គព្រះឥសូរជានិមិត្តរូបនៃ ស្វ័យម្ភូ

(Svayambhû) ឬកំណើតឯងនៃព្រះឥសូរ ។ ក្នុងសិល្បៈចម្លាក់ខ្មែរគេបានឆ្លាក់ លិង្គព្រះឥសូរ ពីជ្រុងពណ៌ិសឲ្យមាន កងបួនជ្រុងក៏មាន ៦ ជ្រុងក៏មាន ៨ ជ្រុងក៏មាន ហើយតម្កល់ជានិច្ចកាលនៅលើយោនីនាង ទុគ៌ា ដែលមានផលប្រយោជន៍សម្រាប់ប្រើជាជើងទ្រផង (piédestal) ។

ហេតុអ្វីបានជាគេតម្កល់លិង្គព្រះឥសូរជានិច្ចកាលលើយោនីនាងទុគ៌ា ?

នេះជាប្រវត្តិមួយដំណាលអំពីមរណភាព របស់ព្រះឥសូរនៅលើទ្រូងនាងទុគ៌ា ឬ ស្លាប់នៅលើបង្គន់ក្នុងពេលរួមសង្វាស (IC n° 1062 page 517) ។

ចំពោះអ្នកគោរពលិង្គព្រះឥសូរ គេបានធ្វើពិធីបុណ្យមួយក្នុងមួយឆ្នាំម្តង មានឈ្មោះថា សិវរាត្រី ឬរាត្រីព្រះឥសូរ ។ ពេលយប់នៃពិធីបុណ្យ គេប្រមូលគ្នាទៅមុជទឹកនៅទន្លេគង្គា (Gangâ) ដើម្បីលាងបាប ។ លុះត្រឡប់មកវិញ គេបានដងទឹកទន្លេគង្គាមកស្រោចលើលិង្គព្រះឥសូរ

បង្ហូរទៅលើយោនីនាង ទុគ៌ា ជានិមិត្តរូប នៃការបង្កើតលោកៈ ។ ចំពោះស្រុកណាដែលនៅឆ្ងាយពីទន្លេគង្គា គេយកផ្លែដូងមកប្រើជំនួស ។

ទី៣.- ព្រះសិវៈ មានឈ្មោះច្រើន ជួនកាលគេហៅ ៖

— ព្រះឥសូរ (បែបខ្មែរ)
— ព្រះឥសូរៈ (Içvara)
— ព្រះរុទ្រៈ (Rudra)
— ព្រះហរៈ (Hara)
— ព្រះឧគ្រៈ (Ugra)
— ព្រះអឃោរៈ (Aghora)
— ព្រះភៃរវៈ (Bhairava)

នៅពេលព្រះសិវៈបែងភាគជា ព្រះភៃរវៈ ពេលនោះ ព្រះសិវៈមានក្បាលធំ ក្បាលពោះធំសម្បុរខ្មៅ មានពស់វែកតិចជុំវិញខ្លួន កាចសម្បាចស៊ីសាច់មនុស្សគ្មានញញើត ផឹកឈាមមនុស្ស ហុតឈាមមនុស្សជំនួសទឹកស្រវឹង ព្រះសិវៈនឹងតាំងខ្លួនជាស្ដេចមារ (Mâra) ជាមួយសមាគិក ៦៤ រូបទៀត

ដឹកនាំដោយព្រះកាម (Kâma) ប្រឆាំងនឹងព្រះពុទ្ធអង្គ កាលព្រះអង្គគង់នៅលើបល្ល័ង្ក មានព្រះធរណីជាសាក្សី (IC n· 1053 page 512) ។ ព្រះសិវៈតាំងខ្លួនជាព្រះបិតានៃអំណាចលោកៈទាំង៥ ឬ បញ្ចក្រឹត្យ (origine des 5 pouvoirs cosmiques: production. conservation, destruction, incarnation, délivrance) ដូចជាការបង្កើត ការរក្សា ការបំផ្លាញ ការបែងភាគ និងមោក្ស ។

មោក្ស (Moksa) គឺការផ្តាច់ខ្លួនចេញពីកលវដ្តសង្សារ ឬ បញ្ចប់ការវិលកើតវិលស្លាប់, ជម្រះឲ្យអស់នូវ កម៌ន (Karman), ចាកចេញពីចំណងគ្រប់ប្រការ កើតឡើងដោយការផ្សារភ្ជាប់រូប និង លោកៈ ជាសំខតធាតុ ធ្វើឲ្យរួចចាក នូវអបាយមុខសព្វយ៉ាង ការឈឺចាប់ និង អវិជ្ជា ។ ពេលណាគេអាចសម្រេចបាន នូវមោក្ស ពេលនោះ អាត្មន មានបុព្វសិទ្ធិវិលទៅជួប នឹងព្រះព្រហ្ម ។ កាលបានជួបព្រះព្រហ្មហើយ អាត្មនហាក់ដូចមានពន្លឺ (Illumination,

មើលមកឃើញកំហុសគ្រប់បែបយ៉ាងនៃលោក ។

ទី៤ .- ជួនកាលព្រះសិវៈតែងបានជាអ្នករបាំ(çiva dansant) ឬជាតាបស (Ascète) ដែលជាម្ចាស់នៃពួកយោគិន (le maître des Yogin) ឬ អ្នកធ្វើពិធីយោគ (Yoga) ។

គ/ អំពីព្រះវិស្ណុ

ព្រះវិស្ណុ មានលក្ខណៈពិសេស សម្រាប់សម្គាល់ ដូចតទៅ ៖

មុខមានតែមួយគត់

– ដៃដម្បូងមាន ២ តែអាចធ្វើឱ្យកើតជា ៤កំផាង ជា ៨ កំផាង (ដៃ ៨ ចាប់ផ្ដើមមានពីសតវត្សទី៨មក)

– ពាក់មួកកងរមូរមូល

– សម្លៀកបំពាក់ពណ៌លឿង

– មានគ្រុឌជាជំនិះ

– មានមហេសី ២ អង្គ នាមនាងលក្ស្មី ទេពធីតា តំ

ណាន់ទ្រព្យសម្បត្តិ និងនាងស្រី ទេពធីតា តំណាង

សោភ័ណភាព

– មានបុត្រមួយអង្គ ព្រះនាមកាម (Kâma)

– កេតនព័ណ៌ : កង់ចក្រ ដំបងធំ ផ្កាឈូក ខ្យងស័ង្ខ ធ្នូ ដាវ

– មានមុខងារជាអ្នកគ្រងលោក : (Dieu conservateur du Cosmos)។

ដូច្នេះ ព្រះវិស្ណុនិងព្រះសិវៈ មានសកម្មភាពផ្ទុយគ្នា ។ សង្គ្រាមមួយបានកើតឡើង រវាងទេពទាំង ២ អង្គនេះ ។ លោកហរិវង្សា បានរៀបរាប់យ៉ាងវែង អំពីសង្គ្រាមនេះ ដែលមានព្រះព្រហ្មជាអាជ្ញាកណ្ដាល ។

សង្កេត ដោយហេតុថាព្រះវិស្ណុ មានមុខងារជាអ្នកជួយទ្រទ្រង់លោក : ព្រះវិស្ណុត្រូវបែងភាគជាអវតារ (incarnation de Dieu) ដើម្បីរៀបចំច្បាប់ទម្លាប់ឲ្យបានត្រឹមត្រូវ

(Protéger et rétablir le dharma) ។ ព្រះវិស្ណុ

មានអវតារ ១០ យ៉ាង ៖

– មត្ស្យា (Matsya) ត្រីបានជួយជីវិតមនុ (Manu) ឲ្យរួចពីទឹកជំនន់ បង្កិតឡើង ដោយយក្សឈ្មោះ ហយគ្រីវៈ ។

– កូរម (Kurma) អណ្ដើកជួយទប់ភ្នំមន្ទរកុំឲ្យលិច ដើម្បីបាចទឹកសមុទ្រទឹកដោះឲ្យវិល ក្នុងបំណងរកទឹកអម្រឹត ដែលវង្វេងបាត់ទៅបាតសមុទ្រ កាលទឹកជំនន់ ។

វរាហ (Varâha) ជ្រូកព្រៃ បានសម្លាប់ ហិរណ្យាក្ស ដែលចុះទប់ផែនដីឲ្យទៅជាទឹកសមុទ្រ ។

– នរសិង្ហ (Narasimha) បានសម្លាប់ខ្លួនប្រុសហិរណ្យក្សឈ្មោះ ហិរណ្យកសិបុ ដែលបានសុំពរពីព្រះព្រហ្ម កុំឲ្យគេសម្លាប់ក្នុងពេលយប់ក្ដី ថ្ងៃក្ដី អាទិទេពក្ដី មនុស្សវិរៈពាក្ដី ។ ដូច្នេះ ដើម្បីសម្លាប់

យក្សនេះស្លាប់ ព្រះវិស្ណុត្រូវបែងកាយជានរសិង្ហ ដែលមានខ្លួនជាសិង្ហ ក្បាលជាមនុស្ស ហើយសម្លាប់យក្សក្នុងពេលព្រលប់ (crépuscule) ។

- វាមន (Vâmana) មនុស្សតឿ បានបង្ក្រាបយក្សឈ្មោះ ពលិ (Bali) ដែលមានបំណងយកទឹកដីទាំងអស់គ្រប់គ្រង ។ ព្រះវិស្ណុ បែងកាយជាមនុស្សតឿសុំដីយក្ស ៣ ជំហាន សម្រាប់ទុកជម្រកដល់មនុស្សលោក ។ យក្សពលិយល់ព្រម ព្រះវិស្ណុ ក៏វាតខ្លួនយ៉ាងធំ ឈានមួយជំហានបានផែនដីយើងនេះ ។

- បរសុរាម (Paraçurama) អវតារ កាន់ពូថៅដើម្បីរំដោះមនុស្ស ឲ្យចេញពីការសង្កត់សង្កិន របស់ស្ដេចមានស្ដេច កាតិវីរិយ (Kârtavirya) ជាដើម ។ បរសុរាម ធ្លាប់បានសម្លាប់ស្ដេច ២១ ដង ។ ពូថៅរបស់បរសុរាម ជាអំណោយរបស់ព្រះសិវៈ ។

- រាម (Râma) ជាតួអង្គសំខាន់ក្នុងរឿងរាមាយណៈ

ព្រះរាម មានមុខងារសម្លាប់ក្រុងរាពណ៍ ជាយក្សឃោរឃៅ ដើរកំហែងគម្រាមឋានទេវលោក និងមនុស្សលោក ប៉ុន្តែក្រុងរាពណ៍បានសុំពរព្រះព្រហ្មកុំឲ្យអាទិទេពក្តី មនុស្សក្តី យក្សក្តី អាចសម្លាប់ខ្លួនបាន ។ ព្រះវិស្ណុយល់រឿងនេះ ក៏បានបែងភាគជាព្រះរាម ដែលជាមនុស្សទេវៈ (demi-dieu) ដើម្បីសម្លាប់ក្រុងរាពណ៍ ។ ខ្លះថាព្រះរាមជាមនុស្សអវៈតារ (avatar humain) ឯនាងសីតា ជាអវតារនៃនាងលក្ស្មី (Laksmî) ដែរ ។

– ក្រឹស្នៈ (Krisna)

គឺជាអវតារទី ៨ នៃព្រះវិស្ណុ ដែលមានមុខងារអប់រំមនុស្ស ឲ្យបានសះស្រេច នូវមោក្ស (délivrance) ដើម្បីផ្ដាច់ខ្លួនចេញពីវដ្ដសង្សារ ជាពិសេស•គឺផ្ដាច់ខ្លួនចេញពីស្ដេចកំណាចមួយអង្គឈ្មោះកំស (Kamsa) ដែលមានអធិប្បាយខ្លះក្នុងរឿង មហាភារតះ ។

ព្រាហ្មណ៍ នារទ បានទស្សន៍ទាយថា ស្ដេចកម្សត្រូវស្លាប់ដោយសារក្មួយរបស់ព្រះអង្គ ដែលត្រូវជាបុត្ររបស់នាងទេវកី (Devakî) ។ ព្រះបាទកម្ស បានសម្លាប់បុត្រទាំងអស់របស់នាងទេវកី វៀរលែងក្រឹស្ណ បានគេប្ដូរខ្លួនជាមួយនាងនន្ទ ។ ក្រោយមកក្រឹស្ណបានវិលមកសម្លាប់ស្ដេចកម្សបានវិញ ។

ពួកគង្វាលគោមួយក្រុម ដែលគាំទ្រឡើងដោយក្រឹស្ណ ត្រូវព្រះឥន្ទ្រ ដែលជាបរិវារព្រះឥសូរ បានសាចកាំរន្ទះយ៉ាងច្រើន ពីលើអាកាសមក ។ ក្រឹស្ណបានលើកភ្នំគោវធនៈ (Govardhana) បាំងដូចឆ័ត្រ ដើម្បីការពារកាំរន្ទះ ។

(សូមអានរឿងមហាភារតៈ)

- ពុទ្ធ (Bouddha)

ពួកវិស្ណុនិយម (Visnuiste) បានបញ្ចូលតួអង្គព្រះពុទ្ធជាអវតារទី ៩ នៃព្រះវិស្ណុ ដែលមានមុខងារ

មកកំចាត់ការបូជាយញ្ញ បង្ហូរឈាមឥតប្រយោជន៍ ជាសំសត្វមនុស្ស ឲ្យព្រះបង់ចោលគម្ពីរវេទ រំលាយចោលនូវរបបរស់នៅជាវណ្ណៈ (abolir le système des castes) ប៉ុន្តែគម្ពីរជាតក បានចែងថាព្រះវិស្ណុក្តី អវតារព្រះវិស្ណុក្តី ជាពិសេសគឺក្រិស្ណ សុទ្ធសឹងជាមារគាមព្យាបាទ (IC n ; 1050 page 511) ។

ការបញ្ចូលអង្គព្រះពុទ្ធជាអវតារ នៃព្រះវិស្ណុ ជាមធ្យោបាយប្រមូលផ្តុំពុទ្ធបរិស័ទ ឲ្យមានជំនឿមកកាន់សាសនាព្រះវិស្ណុវិញ ។

- កលកិន (Kalkin)

គឺជាអវតារទី ១០ នៃព្រះវិស្ណុ ដែលមានខ្លួនជាមនុស្ស ក្បាលជាសេះ ហើយមានមុខងារជាអ្នកកាត់សេចក្តីពួកសភាវៈអាក្រក់ ដោយការដាក់ទណ្ឌកម្ម និងឲ្យរង្វាន់ពួកសភាវៈល្អ ដើម្បីរៀបចំ យុគ

មាស (l' âge d' or) ។

សង្កេត.–

មានគាថាមួយរបស់មនុ (Manu) បាន

ចែងថា ៖

– ព្រះសិវៈ ជាព្រះអាទិទេព នៃវណ្ណៈព្រាហ្មណ៍

– ព្រះវិស្ណុ ជាព្រះអាទិទេព នៃវណ្ណៈក្សត្រ

– ព្រះព្រហ្ម ជាព្រះអាទិទេព នៃវណ្ណៈវេស្ស

– ព្រះគណេស ជាព្រះអាទិទេព នៃវណ្ណៈ សូទ្រ

(IC n ; 994 page 483)

ឃ/ អំពីព្រះហរិហរៈ (Harihara)

មានគម្ពីរវេទខ្លះ បានចែងអំពីព្រះហរិហរៈ ដែលជា ព្រះអាទិទេព ផ្សំរវាង ព្រះវិស្ណុ និង ព្រះសិវៈ (Dieux jumelés) ។

– ចំហៀងឆ្វេង គឺព្រះហរិ ឬ ព្រះវិស្ណុ

– ចំហៀងស្តាំ គឺព្រះហរៈ ឬ ព្រះសិវៈ

គេបានរកឃើញកំណើតព្រះហរិហរៈ នៅប្រទេសឥណ្ឌា នាសតវត្សទី ១០ ។ ជំនឿព្រះហរិហរៈបានផ្សាយឥទ្ធិពលខ្លាំង នៅឥណ្ឌាប៉ែកខាងត្បូង នាសតវត្សទី ១៤ ប៉ុន្តែគេរកឃើញបដិមាព្រះហរិហរៈនៅប្រទេសខ្មែរ តាំងពីសតវត្សទី ៦ ម្ល៉េះ (IC n; 1063 page 518) ។

ជំនឿព្រះហរិហរៈ ជាជំនឿ ដែលកើតឡើងនៅពេលដែលមានវិបត្តិរវាងសាសនាព្រះវិស្ណុ និងសាសនាព្រះសិវៈ ។ ដើម្បីដោះស្រាយ នូវការបែកបាក់គ្នា គេបានបង្រួបបង្រួមព្រះអាទិទេពទាំងពីរអង្គនេះ ជាព្រះអាទិទេពតែមួយអង្គ ។ អ្នកកាន់សាសនាព្រះវិស្ណុក្តី ព្រះសិវៈក្តី អាចគោរពបូជាព្រះហរិហរៈបានទាំងអស់ ។

ព្រះហរិហរៈ

អំពីព្រះពុទ្ធសាសនា

មុននឹងសិក្សាគោលលទ្ធិសំខាន់ៗ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា យើងគួរស្គាល់តួអង្គព្រះពុទ្ធសិនៗ មានលក្ខណ ២ យ៉ាង សម្រាប់សម្គាល់ ៖

– ឆាកជីវិតព្រះពុទ្ធអង្គ (Scène de la vie du Buddha)

– កាយវិការព្រះពុទ្ធអង្គ (Geste du Buddha)

១- អំពីឆាកជីវិតព្រះពុទ្ធអង្គ

ទោះបីយើងពុំបានរស់នៅ ក្នុងសម័យពុទ្ធកាលយើងអាចស្គាល់ឆាកជីវិតព្រះពុទ្ធអង្គ ដោយសាររូបចម្លាក់ និងគំនូរផ្សេងៗ ដែលគេឆ្លាក់ ឬគូរផ្ទៃគណា ដែលសំខាន់ៗ ដូចជា ៖

– ព្រះពុទ្ធអង្គប្រសូត (La naissance du Buddha)

– ការជួបប្រទះនឹងហេតុទាំង៤ គឺមនុស្សចាស់ ឈឺ

ស្ដាប់ និង ព្រះសង្ឃ (Les 4 rencontres du Buddha)

– ការយាងចេញសាងព្រះផ្នួស (L' ermitage)

– ការធ្វើទុក្ករកិរិយា (Le Martyr)

– ការជួបប្រទះ និងពួកមារ (Rencontre du Buddha et Mâra)

– ការសម្រេចព្រះសម្ពោធិញ្ញាណ (Buddha illuminé)

– ការចូលបរិនិព្វាន (Le Nirvâna)

២ - កាយវិការព្រះពុទ្ធអង្គ ឬ មុទ្រ

សព្វថ្ងៃនេះ គេបានស្រាវជ្រាវរកឃើញរូបចម្លាក់ ព្រះពុទ្ធអង្គ ច្រើនថែបយ៉ាង ប្រកបដោយកាយវិការ ប្លែកៗគ្នា ៖

- ឈានមុទ្រ ឬកាយវិការសមាធិ (Geste de la méditation)

- ភូមិស្បស៌មុទ្រ ឬកាយវិការយកព្រះធរណីជាសាក្សី (Geste d' attestation de la Terre)

- អភ័យមុទ្រ ឬកាយវិការអប់រំកុំឲ្យភ័យខ្លាចអ្វីៗ ដែលពុំទាន់

ពិហារណា (Geste d' absence de crainte)

- ធម្មចក្កមុទ្រ ឬកាយវិការ កំពុងធ្វើអត្ថាធិប្បាយដូចមានចែង នៅក្នុងគម្ពីរធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ (Geste du Buddha enseignant la doctrine)

- វរមុទ្រ ឬកាយវិការគេហ៍ ឲ្យមានចិត្តសប្បុរស (Geste de charité)

- វិតក្កមុទ្រ ឬ កាយវិការ កំពុងពិចារណារកខុស ត្រូវ (Geste d' argumentation)

សង្កេត – លក្ខណៈពិសេស នៃកាយវិការគួរកត់សម្គាល់ គឺទឹកព្រះភក្ត្រញញឹមជាដរាប ហាក់ដូចជាគេឃើញ នូវភាពកំបាំងមួយ ដ៏សែនជ្រៅ (le sourire éternel du Buddha ou le visage idéalisé du Buddha)

សង្ខេបពុទ្ធប្រវត្តិ —

សូមអានសង្ខេបពុទ្ធប្រវត្តិ ដែលរៀបរៀងតាមពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ និងសៀវភៅ « ជីវិតសទ្ធិភាព » របស់ព្រះធម្មបាលខៀវជុំ ។ សេចក្តីសង្ខេប ដូចខាងក្រោមនេះ មានប្រភពមកពីអត្ថបទ លោកកហុល ៖

- ព្រះពុទ្ធអង្គប្រសូត នៅក្រុងកបិលពស្តុ ក្នុងសួនលុម្ពិនី ទ្រង់មានព្រះនាម៣ ព្រះសិទ្ធត្ថ ក្នុងរាជវង្សគោតម (Gotama).
- ព្រះបិតា ព្រះនាមសុទ្ធោទនៈ ព្រះមាតា ព្រះនាមមាយា សោយពេញនៅឥណ្ឌា ខែកខាងជើងឈ្មោះវជ្ជសាក្យ ឬ នេប៉ាល សព្វថ្ងៃនេះ នាសតវត្សទី ៦ មុន គ.ស.
- បានរៀបអភិសេកជាមួយនាងពិម្ពាយសោធរាក្នុងព្រះជន្មាយុ ១៦ វស្សា ហើយបានរស់នៅក្នុង

និរោធធម៌ប្រសើរបំផុត

– ចក្ខុជីវិត បាន ធ្វើឲ្យទ្រង់យល់ដល់ការឈឺចាប់ របស់សត្វលោក

– ក្នុងព្រះជន្មាយុ ២៩ ឆ្នាំ ហើយក្រោយពេល បានព្រះរាជបុត្រមួយអង្គ ព្រះនាមរាហុលកុមារ ទើបព្រះសិទ្ធត្ថកុមារ បោះបង់ចោល រាជសម្បត្តិ ហើយបានយាងចេញទៅសាងផ្នួស ។

– ទ្រង់បានយាងទៅសិក្សា និងគ្រូជាច្រើនអង្គប៉ុន្តែ ពុំបានសម្រេច

– ក្នុងព្រះជន្មាយុ ៣៥ ឆ្នាំ នារាត្រីមួយ ទ្រង់បាន ទៅសិក្សាក្រោមដើមពោធិ នៅក្នុងពិហារសព្វ ថ្ងៃ ទ្រង់បានសម្រេច ព្រះសម្ពោធិញ្ញាណ ក្នុងការ ចេះដឹងសព្វគ្រប់ ។

– ព្រះអង្គ បានយាងទៅប្រកាសបញ្ញត្តិយ ឬកិច្ចដ៏ អង្គ ជាសហការីរបស់ទៅ ពសិបពទមិពទាយពន

ក្បែរក្រុងពារាណសី

– ទ្រង់យាងប្រកាសសច្ចធម៌ ដោយមិនប្រកាន់

វណ្ណៈ ព្រមទាំងប្រកាសផ្សាយការលាងវណ្ណ

ទៀតផង

– ទ្រង់ចូលបរិនិព្វាន ក្នុងព្រះជន្មាយុ ៨០ វស្សានៅ

ក្រុងកុសិនារា ដែលសព្វថ្ងៃ ហៅឧត្តរប្រទេស

(Uttar Pradesh)

[illegible] – សព្វថ្ងៃព្រះពុទ្ធសាសនាមាននៅ ៖

– សិរីលង្កា

– ភូមា

– សៀម

– ខ្មែរ

– លាវ

– យួន

– ទីប

- ចិន

- ជប៉ុន

- ម៉ុងគោលី

- កូរ៉េ

- ហ្វ័រម៉ូស

- ប៉ាគិស្ថាន

- នេប៉ាល

ប្រទេសឥណ្ឌាផ្នែកខ្លះ

រួមទាំងអស់មានពុទ្ធសាសនិកជន ប្រហែល ជាង ៥០០ លាននាក់ (ស្ថិតិឆ្នាំ១៩៦១)

អំពីពុទ្ធលទ្ធិ

ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ទស្សនៈ ក ណាទ្វិតាំ ជុំគ្នារបស់ព្រះពុទ្ធអង្គបិតនៅក្នុង គម្ពីរ ព្រះ

ព្រះត្រៃបិដកជាអ្វី ?

(សូមអានទស្សនាវដ្ដីខេមរយានកម្ពុ ឆ្នាំ ៤ លេខ ៧ ទំព័រ ៨១-៨២-៨៣-៨៤-៨៥-៨៦ ៨៧)

តទៅនេះជាអត្ថបទដកស្រង់ ៖

ព្រះត្រៃបិដក

ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាគម្ពីរព្រះត្រៃបិដក ជាឃ្លាំងផ្ទុកព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺវចនៈនៃអង្គព្រះសម្ពុទ្ធ (Pensée du Bouddha) ដែលទ្រង់ទេសនាទូន្មានរហូត ៤៥ វស្សា ចាប់តាំងពីទ្រង់បានត្រាស់ដឹងព្រះសម្ពោធិញាណ រហូតមកដល់ទ្រង់បរិនិព្វាន ។ វចនៈដែលទ្រង់សម្ដែងនេះហៅថា ធម្មវិន័យ ដែលព្រះអង្គសម្ដែងបញ្ញត្ត (ធម្មោ ច វិនយោ ច

ទេសិតោ បញ្ញត្តោ) ។ ធម្មវិន័យនេះមាន ៣ ចំណែក គឺ សុត្តន្ត វិន័យ អភិធម្ម ទាំង៣ចំណែកនេះព្រះថេរទាំងឡាយ បានសង្គាយនា (ផ្ទៀងផ្ទាត់) ចងក្រងហើយដាក់ទុកមួយក្រមៗ ហៅថា តិបិដក ឬព្រះត្រៃបិដក «កញ្ច្រែបី» (Triple Corbeille) ។ ពាក្យថា «បិដក» នេះ បើប្រែថា «ទូបណ្ណាល័យ» ក៏សឹងតែបានដែរ ។ បើប្រៀបធៀបមើលឃើញថា គម្ពីរព្រះត្រៃបិដកនេះ មានចំនួនច្រើនជាងគម្ពីរវេទៈច្រើនណាស់ ច្រើនជាង គម្ពីរប៊ីប ១១ដង ច្រើនជាង គម្ពីរគូរអាន ជាអនេក ។

គម្ពីរព្រះត្រៃបិដកនេះ បរិសុទ្ធគង់នៅដូចដើមគ្រប់ប្រការ មានលក្ខណៈជាគម្ពីរសាសនាពេញបរិបូណ៌ ព្រោះមិនមែនជាប្រវត្តិសាស្ត្រទេ មិនមែនជាលទ្ធិសាសនាព្រាហ្មណ៍សាសនា ។ ក្រោយពុទ្ធបរិនិព្វានកាល មានការធ្វើសង្គាយនាផ្ទៀងផ្ទាត់ក្តាប់ ធ្វើឲ្យបានត្រឹមត្រូវគង់វង្សបរិសុទ្ធនៅដូចដើមមិនមានការបន្ថែមបន្ថយ ឬធ្វើក្រោមជាលើ លើជា

ក្រោមទេ ហើយសមប្រើគ្រប់កាលទៀតផង ។

គម្ពីរព្រះត្រៃបិដកមាន ៣បំណែកគឺ វិន័យបិដក (១៣ភាគ) សុត្តន្តបិដក (៦៤ភាគ) និងអភិធម្មបិដក (៣៣ភាគ) គម្ពីរទាំង៣នេះមានអដ្ឋកថាដីកាយោជនាប្រកបទៀតផង ។

ក- វិន័យបិដក ជាគម្ពីរស្តីពីច្បាប់ក្រឹត្យក្រម(Discipline) ដែលអង្គព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់បញ្ញត្តទ្រង់អនុញ្ញាត ទុកសម្រាប់ជាផ្លូវប្រតិបត្តិរបស់ភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកា ។ គម្ពីរវិន័យនេះមានក្តីពិស្តារណាស់ ជាកញ្ចក់ឆ្លុះមើលជីវប្រវត្តិអង្គព្រះសម្ពុទ្ធ ក្នុងកាលដែលទ្រង់គង់ធរមាននៅឡើយព្រមទាំងហេតុការណ៍ផ្សេងៗ នៅប្រទេសឥណ្ឌាសម័យព្រះអង្គ ដូចប្រវត្តិសាស្ត្រ ទំនៀមទម្លាប់ ការបេនាទិងវេទ្យសាស្ត្រ ផ្សេងៗ ។ល។

វិន័យបិដកនេះមាន ៥ គម្ពីរ គឺ៖

១- អាទិកម្ម (ទោសធ្ងន់) } វិភង្គ
២- បាចិត្តិយ (ទោសស្រាល)

៣- មហាវគ្គ (វគ្គធំ) } ខន្ធក

៤- ចុល្លវគ្គ (វគ្គតូច) } ខន្ធក

៥- បរិវារ (បទកាយវេរ)

១- សុត្តន្តបិដក ជាគម្ពីរស្ដីពីសូត្រ (Aphorisme) ដែលអង្គព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់ទេសនា ក្នុងសម័យផ្សេងៗ មានសូត្រខ្លះព្រះអរិយសាវកសំដែងដូចព្រះសារីបុត្តថេរ ព្រះមោគ្គល្លានថេរអានន្ទថេរ ។ គម្ពីរសុត្តន្ត ឬ គម្ពីរព្រះសូត្រ មាន ៥ គម្ពីរគឺ ៖

១- ទីឃនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីពិស្ដារ

២- មជ្ឈិមនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីមធ្យម

៣- សំយុត្តនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីទៅហៅលើៗគ្នា

៤- អង្គុត្តរនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីជាក្រុមជាពួក

៥- ខុទ្ទកនិកាយ សូត្រមានសេចក្ដីខ្លីៗ

ជាពិសេស មាននិកាយតូចៗ គឺទៅទៀតចំនួន ១៥ និកាយគឺ ៖

១- ខុទ្ទកបាឋ អត្ថបទខ្លី

២- ធម្មបទ ផ្លូវនៃសច្ចធម៌

៣- ឧទាន គាថាធ្វើឲ្យកើតក្ដីរីករាយ

៤- ឥតិវុត្តក សូត្រដែលស្ដីថា « អានដូច្នេះ »

៦- វិមានវត្ថុ និទានស្ដីពីវិមាននៅទេវបុរី

៧- បេតវត្ថុ និទានស្ដីពីប្រេត

៨- ថេរគាថា គាថាព្រះថេរទេសនា

៩- ថេរីគាថា គាថាព្រះនាង ថេរីទេសនា

១០- ជាតក និទានជាតក

១១- និទ្ទេស ការសំដែងពន្យល់

១២- បដិសម្ភិទា វិជ្ជាវិភាគ

១៣- អបទាន ជីវភាពព្រះអរហន្ត

១៤- ពុទ្ធវង្ស ប្រវត្តិវង្សព្រះពុទ្ធ

១៥- ចរិយាបិដក វិធីប្រតិបត្តិតាមពុទ្ធចរិយា

គ- អភិធម្មបិដក ជាគម្ពីរស្ដីពីធម៌មានភាពជ្រាលជ្រៅ

ល្អិតសុខុមបំផុត (Métaphysique) បានដល់ទស្សនវិជ្ជាព្រះសម្ពុទ្ធ ដែលមានការពិតម៉្កកោត ជាអត្ថបទផុសពីសុត្តន្តបិដក ដែលមានតែអត្ថបទមានការពិតកក់ៗ គឺសុត្តន្តបិដកជាវោហារទេសនា (Parole Conventionnelle) ឯអភិធម្មបិដកជាបរមត្ថទេសនា (Parole définitive) ស្តីពីចិត្ត (Conscience) ចេតសិក (Mental concomitant) រូប (Matière) និព្វាន ។ អភិធម្មបិដកនេះព្រះសម្ពុទ្ធ ទេសនាទុកថា សត្វទាំងអស់ជា « បុគ្គល » ដោយការវែកញែកយ៉ាងល្អិតសុខុម ទាល់តែបែកលែងកើត ហើយវែករំលែកធម៌ដោយបរិយាយហ្មត់ចត់បំផុត ។

គម្ពីរនេះមានទាំងអស់ ៧ គម្ពីរ គឺ ៖

១- ធម្មសង្គណី ការរាប់រៀបធម៌

២- វិភង្គ ការវែករំលែកធម៌

៣- កថាវត្ថុ ចំណុចធម៌ដែលមានសេចក្តីផ្ទុយគ្នា

៤- បុគ្គលបញ្ញត្តិ បញ្ញត្តិថា « បុគ្គល »

៥- ធាតុកថា ការបែកញែកធាតុ

៦- យមក : ធម៌គូៗគ្នា

៧- បដ្ឋាន ធម៌ជាបច្ច័យទាក់ទងគ្នា

បិដកទាំងបីនេះឈ្មោះថា តិបិដក ឬ ត្រៃបិដក ។ ប្រទេសកម្ពុជាយើងបោះពុម្ពជាសៀវភៅខ្នាតធំមានចំនួន ១១០ សៀវភៅ ជាចំនួនដែលលើសលុបគុណភាសា បើប្រៀបធៀបទៅភាសានានាក្នុងលោក ។

អំពីសង្គាយនា

សង្គាយនាទីមួយ.- ដើម្បីឲ្យបរិសុទ្ធគង់នៅដូចដើម ក្រោយពុទ្ធបរិនិព្វានភ្លាម ព្រះមហាថេរទាំងឡាយចាត់ការធ្វើសង្គាយនាព្រះពុទ្ធវចនៈភ្លាម ដោយហេតុថាសុភទ្ទភិក្ខុធ្វើឲ្យខូចការរៀបរយក្នុងពុទ្ធសាសនា ។ ព្រះអរហន្តជាសង្គីតិកាចារ្យ ៥០០ អង្គ មានព្រះមហាកស្សបត្ថេរជាប្រធាន ហើយជាអ្នកសួរ ដើមឡើយសួរវិន័យព្រះឧបាលិត្ថេរជាអ្នកឆ្លើយ តមកសួរធម៌ព្រះអានន្ទត្ថេរឆ្លើយ សុត្តន្ត

និង អភិធម្ម ។ កាលនោះមិនទាន់មានចារឹកជាលាយ លក្ខណ៍អក្សរទេ ស្វាធ្យាយ យល់ឃើញជាត្រឹមត្រូវហើយ ព្រះអរហន្តទាំង ៥០០ អង្គស្វាធ្យាយ គឺសូត្រព្រមគ្នាគ្រប់ ទាំង ៥០០ អង្គ ចងចាំតែមាត់ស្ទាត់ ។ ការចងចាំតែមាត់ ទះទេះបែបនេះ លោកហៅថា មុខបាឋ ។ ធ្វើដូច្នេះហៅថា សង្គាយនា ។ សង្គាយនានេះធ្វើអស់រយៈវេលា ៧ ខែ ទើប ចប់ស្រេច ។

សង្គាយនានេះឈ្មោះបឋមសង្គាយនា ធ្វើក្រោយពុទ្ធ បរិនិព្វានប្រមាណ ៣ ខែ គឺពុទ្ធសករាជកន្លងទៅបានប្រ-មាណ ៣ ខែ មុនគ្រិស្តសករាជ ៤៧៦ ឆ្នាំ ធ្វើនៅក្នុងក្រុង រាជគ្រឹះ លើភ្នំវេភារៈ ត្រង់កន្លែងមួយស្គាល់ឈ្មោះសត្តបណ្ណ គុហា ក្រោមការឧបត្ថម្ភព្រះបាទអជាតសត្រូវ ដែនមគធៈ សព្វថ្ងៃហៅ រដ្ឋពិហារ ប្រទេសឥណ្ឌា ។

សង្គាយនាទីពីរ.- កាលវេលាកន្លងទៅបាន ១០០ ឆ្នាំ មានការកើតប្រព្រឹត្តកន្លងពុទ្ធបញ្ញត្តិ ជាហេតុនាំ

ឲ្យសៅហ្មងមណ្ឌលសង្ឃក្នុងពុទ្ធសាសនា ។ ពួកវជ្ជីបុត្ត
គឺភិក្ខុជាបព្វជិតក្នុងនៅអ្នកដែនវជ្ជី ប្រព្រឹត្តកន្លងសិក្ខាបទ ១០
ប្រការ លោកហៅថាវត្ថុ ១០ ប្រការ នេះជាដើមហេតុនាំ
ឲ្យកើតការសង្គាយនាលើកទីពីរឡើង ។ ព្រះយសត្ថេរ
(កាកណ្ឌបុត្ត) ប្រកាសការប្រព្រឹត្តិកន្លងវិន័យនេះឲ្យព្រះ
សង្ឃជ្រាបទូទៅ ។

សង្គាយនានេះធ្វើឡើងនៅក្រោមអធិបតីភាពព្រះសព្វ
កាមិត្ថេរ ព្រះរេវតត្ថេរ សហជាតិជាអ្នកសួរ ព្រះសព្វកាមិ
ត្ថេរ ជាអ្នកឆ្លើយ ព្រះសង្គីតិកាចារ្យជាព្រះអរហន្ត សុទ្ធ
សឹងជាតិបិដកធរចំនួន ៧០០ អង្គ ធ្វើនៅវត្តវាលុការាម ក្រុង
វេសាលីដែនវជ្ជី ក្រោមព្រះរាជូបត្ថម្ភ ព្រះបាទកាលាសោក
ជាព្រះរាជានៅក្រុងបាដលិបុត្ត (បត្ន) ប្រទេសឥណ្ឌា ពុទ្ធ
សករាជកន្លងទៅបានចំនួន ១០០ ឆ្នាំ មុនគ្រិស្តសករាជ
៣៧៧ ឆ្នាំ ។ ព្រះសង្ឃនៅចងចាំព្រះពុទ្ធវចនៈ ដោយ
មុខបាឋដដែល ។ តាមប្រពៃណីតមកនិយាយថា សង្គាយ

ឆានេះឈ្មោះទុតិយសង្គាយនា ធ្វើអស់ចិរវេលា ៨ ខែទើប ចប់ស្រេច ។

សង្គាយនាទីបី .- កាលវេលាកន្លងទៅបាន ប្រមាណ ២១៨ ឆ្នាំ ក្រោយពុទ្ធបរិនិព្វានមានព្រះមហាក្សត្រ មួយព្រះ[illegible] ។ កាលនោះមានការ ប្រឡូកប្រឡល់ឡើងក្នុងធម្មវិន័យព្រះពុទ្ធសាសនា ។ មានអត្ថ-បទខ្លះនិយាយថា ពួកអ្នកកាន់លទ្ធិព្រាហ្មណ៍ចូលមកបួស បន្ទំជាភិក្ខុក្នុងមណ្ឌលពុទ្ធសាសនា ដោយអាស្រ័យការបរិ-បូណ៌លាភសក្ការៈ ដែលកើតមានឡើងក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទ ធម្មាសោកមហារាជ ហើយពោលពាក្យអធម្មកទិចបំរូងចំពាស់ ធ្វើក្តីបរិសុទ្ធធម្មវិន័យឲ្យកើតទៅជាសទ្ធម្មប្បដិរូប (Mélanges) សេចក្តីខាងលើនេះ មានសេចក្តីពិតច្រើនណាស់ ព្រោះ ជាហេតុការណ៍នេះ ជាបុព្វហេតុនាំឲ្យលទ្ធិសាសនា ព្រាហ្មណ៍ក្លាយទៅជាលទ្ធិសាសនាហិណ្ឌូមួយគ្រឡប់ទៀត ព្រមទាំងជាបុព្វហេតុឲ្យពុទ្ធសាសនា ចែកចេញជានិកាយ

ហើយសាបសូន្យពេញពីផែនដីវណ្ណា ។ ក្នុងកាលនោះឯង ពុទ្ធសាសនាបែកចេញទៅជាថេរវាទ ឬវិភជ្ជវាទ និងអាចរិយវាទ ឬមហាសង្ឃិកវាទ កើតក្រុមពុទ្ធសាសនាលទ្ធិមហាយាន មាននិកាយរាប់មិនអស់ ។

សង្គាយនាគ្រានេះហៅ តតិយសង្គាយនា ទុកជាមហាសង្គាយនាដ៏ល្អណាស់ ព្រោះជាសង្គាយនាដើម្បីកេក្តីបរិសុទ្ធធម្មវិន័យឲ្យគង់នៅតាមដើម ព្រះមហាមោគ្គលិបុត្តតិស្ស ដែលព្រោសព្រះបាទធម្មាសោកមហារាជ ឲ្យចូលសាសន៍ពុទ្ធរ័តន៍ ជាអធិបតីក្នុងការសង្គាយនា មានព្រះអរហន្តជា សង្គីតិកាចារ្យចំនួន ១០០០ អង្គ ចូលប្រជុំ នៅក្នុងអសោការាម ក្រុងបាដលិបុត្រដែនមគធៈ ធ្វើអស់រយៈវេលា ៩ ខែ ទើបបិទស្រេចក្រោមព្រះរាជូបត្ថម្ភព្រះបាទធម្មាសោកមហារាជ ។ សង្គាយនានេះ ក្នុងកាលប្រវត្តិខ្លះមិនឃើញប្រាប់កាលបរិច្ឆេទទេ ប្រាប់តែកាលបរិច្ឆេទ ព្រះបាទធម្មាសោកឡើងសោយរាជ្យ ព្រះសង្ឃនៅចង់ចាំព្រះពុទ្ធវចនៈ

ដោយមុខបាបផងដែលទៀត ។ ក្នុងសង្គាយនាទីបីនេះ ទើបមានការបញ្ជូនសមណទូត ទៅប្រកាសពុទ្ធសាសនាឲ្យផុតពេញពីព្រំប្រទល់ប្រទេសឥណ្ឌា ។

នៅជម្ពូទ្វីប ប្រទេសឥណ្ឌា មានសង្គាយនាទីបួនមួយទៀត ធ្វើនៅដែនកស្មីរ ក្រោមព្រះរាជូបត្ថម្ភនៃព្រះបាទកនិស្កៈ ។

សង្គាយនាដំបូង.– សង្គាយនាទីបីធ្វើស្រេចហើយ សង្ឃសុំនិមន្តព្រះមហិន្ទត្ថេរជាព្រះរាជបុត្រព្រះបាទធម្មាសោកមហារាជ ជាសមណទូតទៅប្រកាសពុទ្ធសាសនានៅលង្កាទ្វីប ។ និមន្តទៅដល់ ព្រះមហិន្ទត្ថេរបានប្រោសព្រះបាទទេវានម្បិយតិស្ស ជាព្រះមហាក្សត្រកោះលង្កាព្រមទាំងប្រជាជននៅកោះ ឲ្យចូលកាន់សាសនព្ពុទ្ធ-តន៍ ។

ដើម្បីប្រតិស្ឋានពុទ្ធសាសនា ព្រះបាទទេវានម្បិយ-តិស្សក្រោបបង្គំទូលព្រះមហិន្ទត្ថេរ សូមធ្វើសង្គាយនាជម

វិន័យ ។ សង្គាយនានេះមិនមានហេតុជាក្តីសៅហ្មងកើតឡើងក្នុងពុទ្ធសាសនាទេ ធ្វើដើម្បីប្រតិស្ឋានពុទ្ធសាសនានៅកោះលង្កា ។ មុនធ្វើការសង្គាយនា ព្រះបាទទេវានម្បិយ-តិស្ស បញ្ជូនទូតឲ្យចូលទៅក្រាបបង្គំគាល់ ព្រះបាទធម្មា-សោកមហារាជនៅជម្ពូទ្វីប (ប្រទេសឥណ្ឌា) សូមនិមន្តព្រះនាងសង្ឃមិត្តាថេរី ជាព្រះរាជបុត្រីព្រះអង្គ ព្រមទាំងសាខាព្រះមហាពោធិព្រឹក្សទៅកាន់កោះលង្កាផង ត្បិតព្រះនាងអនុឡាទេវីជាព្រះអនុជថ្លៃ សព្វព្រះទ័យបព្វជាជាភិក្ខុនី។ កាលបើព្រះនាងសង្ឃមិត្តាថេរីនិមន្តដល់កោះលង្កាព្រមទាំងព្រះមហាពោធិព្រឹក្សហើយ សង្គាយនានេះចាប់ផ្តើមធ្វើឡើង ។

កាលនោះ ព្រះសង្ឃលង្កាបានសិក្សាព្រះពុទ្ធវចនៈ ចេះចាំស្ទាត់ច្រើនអង្គ បានរួមចូលធ្វើជាសង្គីតិកាចារ្យនៅវត្តថូបារាម ក្នុងក្រុងអនុរាធបុរៈ ធ្វើអស់រយៈវេលាចំនួន ១០ ខែ ទើបចប់ស្រេចក្នុងពុទ្ធសករាជ ២៣៦ (មុនគ្រិស្តសករាជ

៤៤១ ឆ្នាំ) ។ សង្គាយនានេះទុកជាចតុត្ថសង្គាយនា ។ សង្គាយនាទាំងបួនលើកនេះ គឺ ១-៤ នៅប្រទេសឥណ្ឌាមិនមានកាលប្រវត្តិច្បាស់លាស់ មានតែនៅក្នុងកាលប្បវត្តិការលង្កា គឺគម្ពីរមហាវង្សនិងទីបវង្ស ។

សង្គាយនាជាទីប្រាំ , ក្នុងកាលប្បវត្តិនៃកោះលង្កា មានសេចក្តីថា ព្រះបាទវដ្តគាមិនីអភ័យ ព្រះមហាក្សត្រកោះលង្កាទ្រង់កសាងវត្តមួយ នៅក្នុងក្រុងអនុរាធបុរៈ ហើយឲ្យឈ្មោះថា «អភយគិរីវិហារ» ប្រគេនមហាថេរព្រះនាមតិស្ស[១] ។ ព្រះមហាថេរអង្គនេះកាន់តាមលទ្ធិវជ្ជីបុត្តភិក្ខុផ្សាយពីធម៌វិន័យ ជាហេតុនាំឲ្យមានទំនាស់ដល់ព្រះសង្ឃ

---

១. ព្រះមហាថេរតិស្សអង្គនេះ មាននាមបញ្ញត្តិមួយទៀតថា ធម្មរុចិយៈ ជាអ្នកតែងគម្ពីរមួយឈ្មោះថា វិមុត្តិមគ្គ ជាគម្ពីរប្រណាំងនឹងគម្ពីរ វិសុទ្ធិមគ្គ ជាស្នាដៃព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ ព្រឹត្តិការណ៍បែបនេះកើតមាននៅឧបទ្វីបអាស៊ីអាគ្នេយ៍នេះដែរ គឺគម្ពីរសារត្ថសង្គហៈ ជាស្នាដៃព្រះនន្ទាចារ្យ ប្រណាំងនឹងគម្ពីរទីបនីអដ្ឋកថាមង្គលសូត្រ ជាស្នាដៃព្រះសុមង្គលាចារ្យ ។

នៅវត្តមហាវិហារ ។ គឺការមិនចុះសម្រុងគ្នានេះហើយ ដែលជាហេតុនាំឲ្យកើតសង្គាយនាទីប្រាំនេះឡើង ។ ជាការសង្គាយនាសំខាន់នាំឲ្យចារឹកព្រះពុទ្ធវចនៈឡើងកាន់ស្លឹករឹត ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរមុនដំបូងបង្អស់ ក្នុងប្រវត្តិពុទ្ធសាសនា ។

សង្គាយនានេះទុកជាបញ្ចមសង្គាយនា សង្គាយនាចារឹកពុទ្ធវចនៈជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ នៅវត្តមហាវិហារ ព្រះពុទ្ធត្ថេរជាប្រធាន ជាអ្នកសួរ ព្រះតិស្សត្ថេរជាអ្នកឆ្លើយ ក្រោមព្រះរាជូបត្ថម្ភព្រះបាទវដ្តគាមិនីអភ័យ ព្រះមហាក្សត្រកោះលង្កា ធ្វើអស់ចិរវេលាមួយឆ្នាំចប់ស្រេចក្នុងពុទ្ធសករាជ ៤២០ (មុនគ្រិស្តសករាជ ២៤ ឆ្នាំ) ។

ចំណេរកាលតមក មានការសង្គាយនាក្រោយៗបន្តមកទៀតនៅកោះលង្កា នៅប្រទេសភូមា នៅប្រទេសសៀមៗ

ពុទ្ធលទ្ធិមានគោលសំខាន់ៗ ដូចតទៅ ៖

គោលទី១...

ពុទ្ធលទ្ធិឆ្ពោះទៅរកសុខៈ

- ដឹកនាំមនុស្សឲ្យខំសាងអំពើល្អ ចៀសវាងអំពើអាក្រក់
- លើកយកទស្សនៈ វិបាកនិយម (le Déterminisme) មក

បង្ហាញភ្ជាប់ហេតុ និងផល (loi de la causalité)

- លើកយកបញ្ហាកម្មផលមកបង្ហាញ (la fatalité)

ដែលមនុស្សត្រូវទទួលដោយចៀសពុំរួច

បើជឿថាមានកម្មផល គឺជឿថាមនុស្សស្លាប់ [illegible]តវិញ

- លើកយកទ្រឹស្តី ទុក្ខ បង្ហាញឲ្យមនុស្សចៀសវាងជួប

មានចែងក្នុងគម្ពីរ ចតុរារិយសច្ចៈ (les 4 nobles vérités) ៖

- ទុក្ខ Dukkha
- សមុទយ Sámudaya
- និរោធ Nirodha
- មគ្គ Magga

១- ទុក្ខ : គឺៗ ដែលនាំឲ្យខ្លួនយើង ឬអ្នកដទៃជួបប្រទះ

ការពិបាកតាមផ្លូវកាយ វាចា ចិត្ត និងសង្ខារៈ ។

ទុក្ខមានប្រចាំរូបកាយមនុស្សជាការពិតណាស់ ។

២- សមុទយ ឬហេតុនៃទុក្ខមកពី ៖

តណ្ហា
- ទោសៈ (កំហឹង)
- មោហៈ (ការវង្វេងដោយចេតនា)
- លោភៈ (ការចង់បានហួសហេតុ)
- រាគៈ (កាម)

តណ្ហាមានប្រភពមកពី បញ្ចក្ខន្ធ ឬ ខន្ធ៥ (les cinq agrégats) ៖

ខន្ធទី១ : រូប (la Matière)

រូបមានដើមកំណើតមកពីមហាភូតទាំង ៤ ៖

មហាភូត
- ដី (solidité)
- ទឹក (fluidité)
- ភ្លើង (chaleur)
- ខ្យល់ (mouvement)

ខន្ធទី២ - វេទនា (les sensations)

វេទនា { ចិត្តរំភើប (émotion) / - ចិត្តរំជួល (sentiment) / ចិត្តជំនក់ (passion) }

វេទនា មានកំណើតមកពី ផស្សៈ (contact) រវាងឥន្ទ្រិយ (les sens) និងលោកខាងក្រៅ (le monde extérieur) ។ ទំនាក់ទំនងរវាងឥន្ទ្រិយ និងលោកខាងក្រៅ មានឈ្មោះថាឥន្ទ្រិយារម្មណ៍ ៖

ឥន្ទ្រិយារម្មណ៍ {
- ភ្នែក → រូបារម្មណ៍
- ច្រមុះ → គន្ធារម្មណ៍
- អណ្តាត → រសារម្មណ៍
- ត្រចៀក → សទ្ទារម្មណ៍
- កាយ → កាយារម្មណ៍
- ចិត្ត → ចិន្តារម្មណ៍ ឬ មនោរម្មណ៍
}

ខន្ធទី ៣ ៖ សញ្ញា (les perceptions)

សញ្ញាកើតឡើងដោយការស្គាល់ យល់ឃើញ ដឹង ឮ. ឬ ការទទួលនូវអារម្មណ៍ពីលោកខាងក្រៅតាមរយៈនៃឥន្ទ្រិយទាំង ៦ ។

ខន្ធទី ៤.- សង្ខារ (les formations mentales)

សង្ខារ គឺអំពើល្អក្តី អាក្រក់ក្តីដែលយើងបានកសាង ។ សង្ខារមានប្រភពមកពីកម្ម (Kamma) ។ កម្មកើតមកអំពី ៖

- ចេតនា (volition)
- ឆន្ទៈ (volonté)
- មនសិការ (attention)
- អធិមោក្ខ (détermination)
- សទ្ធា (confiance)
- សមាធិ (concentration)
- បញ្ញា (sagesse)
- រាគៈ (désir)
- អវិជ្ជា (ignorance)

– មានះ (vanité)

– សក្កាយទិដ្ឋិ (idée de la soi)

ខន្ធទី ៥ .– វិញ្ញាណ (la conscience)

វិញ្ញាណជាសមត្ថភាពដែលធ្វើឲ្យយើងស្គាល់យល់លោកខាងក្រៅ និងខ្លួនយើង ។

៣/ និរោធ ឬ ការរំលត់ទុក្ខ

គឺការផប់បំបាត់ចោលនូវៈទោសៈ មោហៈ លោភៈ ពតៈ ដែលជាបំណងក្នុងវដ្តសង្សារ ។

៤/ មគ្គ ឬ ផ្លូវទៅកាន់ការរំលត់ទុក្ខ មានអង្គ ៨ៈ

– សម្មាទិដ្ឋិ : យល់ឃើញក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាសង្កប្បៈ : ពិចារណាក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាវាចា : និយាយក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាកម្មន្តៈ : ធ្វើការក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាអាជីវៈ : រកស៊ីក្នុងផ្លូវត្រូវ

– សម្មាវាយាមៈ : ព្យាយាមក្នុងផ្លូវត្រូវ

- សម្មាសតិ : ភ្ញាក់រលឹកក្នុងផ្លូវត្រូវ
- សម្មាសមាធិ : តម្កល់ចិត្តក្នុងផ្លូវត្រូវ

កាលណាគេបានសម្រេចមគ្គហើយ គេអាចធ្វើដំណើរឆ្ពោះទៅកាន់និព្វានដែលគេយល់ថាជាបរមសុខ ។ តែបើពុំបានសម្រេចនិព្វានក្តី ការធ្វើដំណើរតាមក្រោយផ្លូវនៃនិព្វានក៏បានសុខដែរ ។

និព្វានមាន ២ យ៉ាង ៖

- សឧបាទិសេសនិព្វាន ឬ និព្វានរស់
- អនុបាទិសេសនិព្វាន ឬ និព្វានស្លាប់

តើទ្រឹស្តីព្រះពុទ្ធអង្គ អាចឱ្យមនុស្សរកបានសុខឃើញទេ បើមនុស្សសព្វថ្ងៃពុំចង់ទៅនិព្វានផងនោះ ?

ការអប់រំដឹកនាំមនុស្ស ឱ្យទៅនិព្វានហាក់ដូចជាចុះចាញ់សង្គមមនុស្ស មានសេចក្តីថា បើសង្គមមនុស្សមានបញ្ហាកើតឡើង ត្រូវបបួលគ្នាតែទៅនិព្វាន ដោយការទុក-សាន៍តាមក្រោយផ្លូវនៃនិព្វាន កុំនៅក្នុងសង្គមមនុស្ស ។

អាស្រ័យហេតុនេះហើយ បានជាក្រោយមកមានការ កកើតលទ្ធិមហាយាន និងទស្សនៈផ្សេងៗទៀតយ៉ាងច្រើន ប្រឆាំងនឹងទ្រឹស្តីនិព្វាន ។

គោលទី ២

ពុទ្ធលទ្ធិអំពីអនត្តៈ

LA DOCTRINE DU NON-SOI

អនត្ត < អ + អត្ត

អត្ត ជាអ្វី ?

អត្ត គឺ ខ្លួន អញ ឬ ព្រលឹង ដែលភាសាសំស្ក្រឹត ហៅថា អាត្មន (Ātman) ឬសភាពខ្លឹមសារមិនប្រែប្រួល នៅក្នុងខ្លួនមនុស្ស សភាពឋិតថេរជានិច្ច សភាពជាសារជាតិពុំផ្លាស់ប្តូរ នៅខាងក្រោយលោក ប្រកបដោយធាតុគួរប្រែប្រួល (C'est ce qu'il existe dans l'homme une entité permanente, éternelle et absolue qui est une substance immuable derrière le monde phénoménal changeant.)

សាសនាហិណ្ឌូបានថ្លែងថា អត្ត ឬ អាត្មនជាការ

បង្កើតរបស់អាទិទេព ។ កាលណាបុគ្គលស្លាប់ទៅ អាត្មន បាននាកចេញពីរាងកាយរបស់បុគ្គល រួចទៅជួបអាទិទេព ដែលជាអ្នកបង្កើតខ្លួន គឺ ព្រហ្មន (Brahman) ។ ការរួម បានសួគ៌ ឬ ការចុះនរក អាស្រ័យទៅលើ ព្រហ្មន ដូចជាអំពើ ល្អក្តី អាក្រក់ក្តី ឬ កម្ម (Kamma) ដែលអាត្មនធ្វើ ក៏ត្រូវស្របតាមបំណងអាទិទេពដែរ ។ ទស្សនៈបែបនេះ មានឈ្មោះ សក្កាយទិដ្ឋិ (Idée de soi) ។

ព្រះពុទ្ធសាសនាពុំទទួលថាមានអាត្មនដែលជាសភា-វៈខ្ជាប់ ហើយមានតម្លៃពិតប្រាកដនោះទេ ។ នេះជាមធ្យោបាយ របស់សាសនាខ្លះ ដើម្បីទាក់ទាញមនុស្សឲ្យជឿថាមានអា-ទិទេព ព្រោះអាទិទេពជាអ្នកបង្កើតអាត្មនមក ។ ជំនឿ មានអាត្មនជាបុព្វហេតុនៃសេចក្តីលោភ ការគិតប្រ-យោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន សេចក្តីត្រេកអរពុំចេះចប់ ការគណិតអាស្ងប់ ការគុំគួន ការធ្វេសប្រហែស អំណួត ទិដ្ឋិអំពើពុក រលួយដទៃទៀតយ៉ាងច្រើនរាប់មិនអស់ ដែលជាប្រភពធ្វើឲ្យ

ពិភពលោកមានកង្វល់រាំងពីរ ទាស់ផ្ទាល់ខ្លួន រហូតដល់ទំ-
នាស់រវាងជាតិសាសន៍ៗ នេះហើយជាដើមហេតុនៃសង្គ្រាម
ពិភពលោក បើគេដេញរោលឲ្យវែងឆ្ងាយទៅទៀត ។

ដើម្បីការពារអាត្នរបស់ខ្លួន មនុស្សត្រូវបង្កើតអា-
មកជាមធ្យោបាយបង្ក្រាបជនក្រីក្រ ជនត្រូវគេសង្កត់
សង្កិនកុំឲ្យបះបោរឡើង ។ អាត្នរបស់អ្នកក្រីក្រនៅជាអា-
ត្នរបស់អ្នកក្រីក្រដដែល រីឯអាត្នរបស់អ្នកមាននៅជាអា
ត្នរបស់អ្នកមានដដែល ។

ព្រះពុទ្ធអង្គពុំព្រមទទួលថា មានអាត្នទេ ដោយហេតុការៈ
រៈធ្វើជាកម្មវិតនៃពិចារណា ។ ធម្មជាតិទាំងឡាយគង់ការៈ
តែងតែប្រែប្រួល ។ ដូច្នេះអ្វីៗ ទាំងអស់ក្នុងធម្មជាតិត្រូវតែ
ប្រែប្រួលដែរ ។ នេះជាធម្មភាពភ្ជាប់ហេតុទៅនឹងផល
(Loi de la causalité) ។ ព្រះពុទ្ធអង្គយល់ថា នេះជាទ្រឹស្តី
ជ្រៅណាស់ ជនអវិជ្ជាពុំអាចក្រេបយកការពិតបានទេ ។
ព្រះអង្គបានធៀបប្រៀបមនុស្សលោកទៅ នឹងផ្កាឈូកនៅ

ឧបម័យ ៖

បិនតំណកទិ ទូរកាលវត្តសង្ឃ្យព្រះពោធិញ្ញ ទៅជាដើម

ណាន់ត្រូវបែបយ៉ាងដូចជា [illegible] ប: មោះ

ភគ: ប្រមាណព្រះពុទ្ធគុណ ឲ្យនៅលៃលក់ក្នុងវត្ត

សង្ឃ្យស្រៅដែរ ។

ផ្កាឈូកលិចក្នុងទឹក ប្រៀបបាននឹងបុគ្គលត្រូវ តណ្ហា

សង្កត់រុំទ្ធមារ ។ [illegible] គ្គលអវិជ្ជាពុំអាច

ទទួលការអប់រំរបស់ព្រះអង្គបាន ។

ផ្កាឈូកនៅត្រឹមផ្ទៃទឹក ប្រៀបបាននឹងបុគ្គលត្រូវ

ទទួលការសង្កត់សង្កិនពីតណ្ហាដែរ តែអាចរួមរួច ។

បុគ្គលជំពូកនេះ អាចទទួលការអប់រំពីព្រះអង្គបាន

ប៉ុន្តែត្រូវមានបរិវេលាយូរបន្តិច ។

ផ្កាឈូកនៅលើផ្ទៃទឹក ប្រៀបបាននឹងបុគ្គលដែល

អាចទទួលការអប់រំបានយ៉ាងងាយ ព្រោះពុំទាន់ទទួល

ការរំគរួតពីតណ្ហានៅឡើយ ។

ពុទ្ធលទ្ធិអំពីអនត្ត មានអធិប្បាយយ៉ាងវែងក្នុងទ្រឹស្តីបដិច្ចសមុប្បាទ (la Production conditionnée) ។

បដិច្ចសមុប្បាទ ជាអ្វី ?

គឺជាទ្រឹស្តីស្វែងរកការពិត ដោយការពិចារណាភ្ជាប់ហេតុទៅនឹងផល

១ — បើនេះមាន នោះក៏ត្រូវមានដែរ

បើនេះគ្មាន នោះក៏គ្មានដែរ

បើនេះស្លាប់ នោះក៏ត្រូវស្លាប់

តាមទ្រឹស្តីនេះ កំណើតការៈក្នុងលោកៈ ត្រូវមានលក្ខណៈ ទំនាក់ទំនង និង ការប្រែស្រ័យគ្នាទៅវិញទៅមក ដូចជាខ្សែដ៏មួយ ពុំមែនដូចជាប្រាក់ទេ ។ ពុំមាននរណាម្នាក់ ជាអ្នកបង្កើតតែម្នាក់ឯង ឬជាហេតុដ៏ដាច់គេបង្កើតផលនោះឡើយ (Aucune cause première n' est acceptée par le Buddhisme.)

ទ្រឹស្តីបដិច្ចសមុប្បាទ មានចែងជាកត្តា ១២ យ៉ាង :

១ - អវិជ្ជា ធ្វើឲ្យកើតមានកម្ម (formations Karmiques)

២ - កម្ម ធ្វើឲ្យកើតមានវិញ្ញាណ (conscience)

៣ - វិញ្ញាណ ធ្វើឲ្យកើតមានធាតុភូតនាមរូប

(phénomènes mentaux et physiques)

៤ - ធាតុភូតនាមរូប ធ្វើឲ្យកើតមាន ឥន្ទ្រិយារម្មណ៍

ទាំង ៦ (les 6 facultés des sens)

៥ - ឥន្ទ្រិយារម្មណ៍ទាំង៦ ធ្វើឲ្យកើតមានផស្សៈ

(contact sensoriel et mental)

៦ - ផស្សៈ ធ្វើឲ្យកើតមានវេទនា (sensation)

៧ - វេទនា ធ្វើឲ្យកើតមានចំណង់ (désir)

៨ - ចំណង់ ធ្វើឲ្យកើតមានឧបាទាន (la saisie)

៩ - ឧបាទាន ធ្វើឲ្យកើតមានភព

(le processus du devenir)

១០ - ភព ធ្វើឲ្យកើតមានជាតិ (naissance)

១១ ជាតិ ធ្វើឲ្យកើតមានជរាមរណៈ (១២)

(la décrépitude et la mort)

តាមទ្រឹស្ដីនេះ ជីវិតរបស់សត្វលោកត្រូវតែកើតមានឡើង ហើយវិលវល់ចុះឡើង ៗ ក្នុងវដ្តសង្សារ ដែលមាន អវិជ្ជា ជាប្រធាន ។

(សូមរង់ចាំអានភាគទី ២ ដែលមានការពន្យល់បន្តទៅទៀតយ៉ាងពិស្តារ)

១កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៧០

អ្នកនិពន្ធ

វប្បធម៌ និង អរិយធម៌ខ្មែរ

ភាគទី ១

បោះពុម្ពចំនួន ២០០០ ច្បាប់

តម្កល់ទុកតាមលេខ ៩៧៨

ចុះថ្ងៃទី ២៨ ខែ កញ្ញា ១៩៧០

តម្លៃ : ៤៥ រៀល